

הרב דניאל אדר

ישיבת תורת החיים

מחלוקת הראשונים בביאור ימי נדה וימי זיבה*

הקדמה

כנזכר לעיל במאמר א' (שהתפרסם בגיליון שעבר), הגענו למסקנה שלפי דעת הרמב"ם על האשה למנות מראיתה הראשונה ימי נדה וימי זיבה כל חייה, עד יום הוסת הקבוע, שהוא 'מאפס' את ימי הזיבה וימי הנדה, וממנו מתחילים למנותם מחדש, אף אם יום הוסת הקבוע נופל באמצע ימי הזיבה. ודברי הרמב"ם כפתור ופרח ואין בהם נפתל ועיקש. וחשוב להדגיש שכל דברי הרמב"ם הללו הנה הינם באשה שיש לה וסת קבוע. הרמב"ם לא איירי כלל באשה שאין לה וסת קבוע, ואין אנו יודעים מה היתה דעתו בזה. ועי' לקמן (פרק ו') בס"ד.



פרק א'

ביאורו של הרב שמואל קדר זצ"ל לשיטת הרמב"ם

ואנכי הרואה בספרו החשוב של הרב שמואל קדר זצ"ל, תוספת אוהל (סי' קפ"ג סע' א'), ביאור ארוך בשיטת הרמב"ם בסוגיין, שבו העלה יסוד שדעת הרמב"ם היא ממש כדעת רש"י, ואין ביניהם מחלוקת כלל. ולפני שאביא את ראיות הרב קדר מלשון הרמב"ם, אקדים מספר קושיות על יסוד זה. ראשית, אי איתא שאין חילוק בין הרמב"ם לרש"י, א"כ אמאי הרמב"ם לא כתב שאחר שמסיימת האשה את ימי הזיבה אז חוזרת האשה 'לפתח נידות' וכשתראה שוב תתחיל ימי נידות. החילוק בין 'פתח נידות' ל'ימי נידות' הוא מוכרח בדעת רש"י והרמב"ן והם אכן אומרים אותו בפירוש, אך הרמב"ם לא כתבו כלל. ואי איתא שזו דעתו, היה לו לכתבו, דבלאו הכי לא הוה ידענא שיש חילוק כעין זה כלל, ובצדק הקשה הרמב"ן על הרמב"ם. ועוד צ"ב, איך נפרש את דברי הרמב"ם (פרק ז' ה"כ) שאשה הרואה

(* סיום המאמר מהגיליון הקודם.

שבעה ימים טמאים ושבעה ימים טהורים בוסת השלישי מגיעה לימי זיבתה, ואילו לדברי הרב קדר יש לה לחזור לתחילת ימי נדתה, כיוון שספרה שבעה נקיים. ועוד, הרי אי איתא ששיטת הרמב"ם הינה כרש"י, על הרמב"ם היה לכתוב שמשמשת רביע ימיה מתוך כ"ח, כמו הגירסא דידן בתלמוד, וכמו שיטת הראשונים, אף אם לא היה גורס כן, שכך הוא החשבון בפשטות. וממה שכתב שמשמשת רביע ימיה מתוך שבעים ושבעה ימים, שהם תשע עשרה ורבע, מוכח דלא שמיע ליה כלומר לא סבירא ליה שיטת רש"י והרמב"ן. הרב קדר עצמו עמד על קושי זה ונביא את יישובו בהמשך. וכיוון שהרב קדר דקדק את חידושו מלשונות הרמב"ם והראשונים, בכדי להגיב על דבריו אצטרך להביא את לשון הרמב"ם שהעתיקה ואת הדקדוק שדקדק בו, ואת תשובתנו עליו, ואע"פ שזוהי דרך ארוכה, אין מנוס ממנה, מלבד שאני תמיד בא בארוכה.



א.

דקדוק הרב קדר מלשונות הרמב"ם והראשונים

זה יצא ראשונה. זו לשון הרמב"ם בפרק ו' מהלכות איסורי ביאה הלכה ו': "כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר [ואחריהן] שבעה ואחריהן אחד עשר, ותזהר במנין כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או בימי זיבה, שכל ימיה של אשה כך הן שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה הלידה כמו שיתבאר". ע"כ. ביאר הרב קדר שכוונת הרמב"ם היא כך וז"ל: "שמיום הוסת מונה שבעה ואחריהן אחד עשר, ואחר כך כששוב תראה דם", תתחיל לספור שבעה ואחריהן אחד עשר. וכו'" ע"כ. ולאחר מכן כתב הרב קדר שיש לדקדק כן מלשונות הראשונים, שכן האורחות חיים (הלכות נדה אות א') כתב: "ונדה דאוריתא כך היא כשמתחלת לראות דם [או כשתראה בשעת וסתה] נטמאת ומטמאה בכל שהוא. וכו' ראתה אחר ז' נקיים והם י"א יום מתחלת ימי זיבה חוזרת לימי נדתה והוא [מה] שארז"ל י"א יום שבין נדה לנדה וטמאה ז' ימים בין

(א). ההדגשה במקור (תוספת אוהל עמ' י').

ראתה בין לא ראתה וטובלת בליל שמיני כמו שביארנו. כל ימי אשה מיום שיקבע לה ווסת עד שתמות או עד שיעקר הווסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הווסת ואחריהן י"א יום ותזהר במנין כדי שתדע בעת שתראה אם בימי נדה או בימי זיבה שכל ימיה של אשה כך הם שבעה ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה אלא א"כ הפסיקה הלידה. ומפני מה נקראין ימי נדה מפני שהן ראויין לנדה וכל דם שתראה בהן דם נדה יחשב. והלכה למשה מסיני שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא י"א יום בלבד. וכן נמי ביאר הרשב"א ז"ל. ע"כ. ודקדק הרב קדר זצ"ל ממה שהביא האורחות חיים את לשון הרמב"ם תוך כדי דבריו, ומסיים בה הכי 'וכן ביאר הרשב"א', ושיטת הרשב"א ידועה כשיטת רבו הרמב"ן, קמ"ל ששיטה אחת להם.

ועוד דקדק הרב קדר מלשון השפתי חכמים במה שכתב על דברי רש"י. וז"ל רש"י (ויקרא פט"ו פס' ל'): "על נדתה - מופלג מנדתה יום אחד, זו היא זבה ומשפטה חרוץ בפרשה זו, ולא כדת הנדה, שזו טעונה ספירת שבעה נקיים וקרבת, והנדה אינה טעונה ספירת שבעה נקיים, אלא שבעת ימים תהיה בנדתה בין רואה בין שאינה רואה. ודרשו רבותינו בפרשה זו, אחד עשר יום יש בין סוף נדה לתחלת נדה, שכל שלשה רצופין שתראה באחד עשר יום הללו, תהא זבה". ע"כ. וכתב הרב שפתי חכמים (פרשת מצורע פרק טו אות ל): "פירוש שכל דמי האשה מיום שתקבע לה ווסת עד שתמות או עד שתעקר הווסת ליום אחר היא סופרת שבעה מתחלת יום הווסת ואחר כן י"א יום, ואחריהם שבעה וכן חוזר חלילה. ובאותן שבעת ימים כל דם שתראה בהן הן דמי הנדה ויושבת בנדתה שבעת ימים אפילו לא ראתה אלא יום אחד ואפילו שופעת דם כל שבעת ימי נדתה ופסקה בסוף השבעה לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה צריכה לא ז' נקיים ולא קרבן וכל דם שהיא רואה בתוך י"א ימים שבין נדה לנדה הן דמי הזיבה וזה משפטה אם תראה יום או יומים באותן י"א יום היא שומרת יום כנגד יום ואינה טמאה אלא יום הראיה לבד וביום המחרת אם לא ראתה כל היום לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואם ראתה שלשה ימים רצופים באותן י"א יום צריכה שבעה ימים נקיים וקרבת". ע"כ. ולשונו אכן מאד מזכירה את לשון הרמב"ם, והוא כתב את הדברים כביאור לשיטת רש"י.

דחיית ראיות הרב קדר הראשונות

אולם יד הדוחה נטויה על הראיה הראשונה, שכתב לדחוק את לשון הרמב"ם ולהוסיף בה מדיליה, לענ"ד יש קושי בכך שתוספת קריטית זו שאין לה אף לא רמז קל בלשון הרמב"ם במשנה תורה², שהוסיף הרב קדר חסרה מן הספר. וזו תוספת שלא הייתי יודע עליה מתוך לשון הרמב"ם, אם לא ששאר הראשונים היו אומרים כן, ולא בא הרמב"ם לנסותנו בחידו"ת.

ועוד, שפיר יש לומר שאין ראיה כלל מלשון האורחות חיים. שכן אמת נכון הדבר שמביא הוא את לשון הרמב"ם וכותב לאחריה ו-'וכן נמי ביאר הרשב"א' (והרשב"א ס"ל כהרמב"ן, כידוע) אולם בתחילת לשונו לא כתב 'ז"ל הרמב"ם, ... וכ"כ הרשב"א' אלא הביא את לשון הרמב"ם בהשמטת האומר והחזרה, דהיינו בהשמטת הציון ש"כ הרמב"ם וכן בהשמטת הפעם השניה שכתב הרמב"ם 'שבעה ואחת עשרה', ושפיר יש לומר שהאורחות חיים רק צדיק עת'ק את לשון הרמב"ם, מפני שלשון מתוקנת מצא לפניו, אך הקפיד להשמיט את הלשון שלא עולה בקנה אחד עם מסקנת ההלכה. ועל כן לא רק שאין ראיה לדברי הרב קדר מדברי האורחות חיים, ישנה ראיה הפוכה. וה"ה לראיה מדברי השפתי חכמים, דיש לומר שלשון מתוקנת מצא ולא דקדק די הצורך בחילוקים שבין רש"י להרמב"ם, דלא נחית לפסיקת ההלכה³. ועוד שהרב שפתי חכמים אינו מן הראשונים⁴. וגם מדברי רש"י עצמו בפסוק זה אין כלל ראיה שסובר את ההפך מדברי הרמב"ם, שכן לא עסק כאן כלל בהגדרת ימי נדה ופתח נדה, וא"כ לא נפלא ולא רחוק הוא שבלשון שאינה חולקת כלל על הרמב"ם בזה שיביאו המפרשים (גם הרא"ם בכללם) את לשון

(ב). בפירוש המשנה לא רק שיש רמז לשיטה זו, אלא הרמב"ם כתבה בפירוש במהדורא קמא של פירוש המשנה. ולענ"ד עצם החזרה שהרמב"ם חזר בו, בצירוף שכך היא מסורת הגאונים הקדמונים, מכריעה בעיני שאין כאן שיטה אחת לרש"י ולהרמב"ם, אלא שתי שיטות שונות יש כאן. אולם הרב קדר ביאר חזרה זו באופן אחר. ועי' לקמן (הערה כט) בס"ד.

(ג). ואם רש"י בפירושו הוא מפרש ולא פוסק, כמ"ש מרן הב"י או"ח סי' י' (אלא שבזה חלקו רבים, כידוע), ק"ו שנאמר כן על הרב שפתי חכמים.

(ד). ולא היה אלא יהודי ירא ה', בעל בית דפוס, שעשה רבות בכדי לזכות את הרבים בליקוט פירושי רבי אליהו מזרחי על רש"י. אך לא היה מעמודי ההוראה, כפי שכתבו בביוגרפיה שלו בפריקט השו"ת.

הרמב"ם בכדי לבאר את רש"י, ולא חשו לכתוב ששיטת רש"י שונה משיטת הרמב"ם. בפרט שלא ציינו שהשיטה שהם מביאים בפירושם היא שיטת הרמב"ם.



ב.

הראיות השניות של הרב קדר מלשון הרמב"ם בפרק ח' הלכה ט-י ודחייתן

ואשר על ידו השני, כתב הרב קדר לדקדק ממה שכתב הרמב"ם: "אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראתה בהן, כיון שראתה יום אחד אינה קובעת לה וסת בכל השבעה, וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שהן אחד עשר יום, אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן, ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה ה"ז חוששת לוסתה, וכל וסת שקבעה בימי זיבתה אם נעקרה אפילו פעם אחת נעקרה ואינה צריכה להיעקר ג' פעמים שחזקת דמים מסולקין הן לימים אלו. (י) כיצד חוששת לוסת אם ראתה דם בוסת זו אפילו יום אחד תשב לנדתה מספק ואסורה לשמש באותו היום, ואפילו לא ראתה בשאר ימי הוסתות, ואם ראתה ג' ימים הרי זו זבה". ע"כ. ודקדק הרב קדר ממה שהרמב"ם לא כתב מה יהיה הדין באשה הרואה בימי זיבה הסמוכים לימי נדה שלא ראתה בהם, שאין כלל מציאות כזו, אלא לאחר ימי הנדה השניים אינה חוזרת לימי נדות עד שתראה.

אולם, לענ"ד הרמב"ם דבר רק על מציאות כזו, שכן הרמב"ם עצמו כותב (הלכות איסורי ביאה פ"ז ה"כ) שאשה הרואה שבעה טמאים ושבעה טהורים הרי זה חולי, וכותב שם הרמב"ם שהמציאות הבריאה היא: "ואילו לא אירע לה חולי זה והיתה שבוע נדה וי"א יום טהורה" ע"כ. דהיינו, שאם אשה רואה בתוך האחד עשר יום זו אינה מציאות בריאה, כיוון שבפשטות האשה מסולקת דמים בזמן זה. על כן שפיר יש לומר שמה שכתב כאן הרמב"ם, באשה שקובעת וסת בימי זיבתה וצריכה לחשוש לו שמא היא מתחילה לקבוע וסת חדשה, זה בימי זיבתה הסמוכים לימי נדתה שלא ראתה בהן. ועוד, מעצם לשון הרמב"ם שכתב (פ"ו ה"ו): "כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר, שבעה ואחריהן אחד עשר",

האוצר ♦ גיליון י"ד

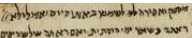
ע"כ. וכפל בלשונו, מוכח שאחר השבעה השניים חוזרים ובאים אחד עשר, ואת פשט לשון הרמב"ם לא תירץ הרב קדר.

ועוד איני מבין את דברי הרב קדר, שהרי הוא עצמו (עמ' יב ד"ה ההכרח) מקבל את חידושו של הרב חוות דעת, שיום הוסת הקבוע מאפס את ימי הנדה וימי הזיבה^ה, וא"כ מאי קא קשיא ליה להעמיד זאת בדעת הרמב"ם.

עוד הביא הרב קדר את לשון הרמב"ם בהלכה י' שכתב: "כיצד חוששת לוסת אם ראתה דם בוסת זו אפילו יום אחד תשב לנדתה מספק ואסורה לשמש באותו היום, ואפילו לא ראתה בשאר ימי הוסתות, ואם ראתה ג' ימים הרי זו זבה". ע"כ. והביא את דברי המ"מ, שהסביר שעקירת הוסת משנה את מניין ימי הנידות וימי הזיבות. וכתב הרב קדר שהמגיד משנה איירי בימי הזיבות הסמוכים לימי נדתה שראתה בהן, שבהם היא עוקרת וסת בפעם אחת, שכן בימי זיבתה הסמוכים לימי נדתה שלא ראתה בהן, קובעת וסת לכל דבר ועניין ואין וסת זו נעקרת בפעם אחת. ועל כן כתב בדעת הרמב"ם שמדובר בהלכה זו באשה שראתה ג' פעמים ביום הארבע עשרה לראייתה.

אולם ע"פ הגמרא בנדה (לט ע"א) יש מקום להבין לכאורה כמו שכתבנו לעיל, שמדובר על אשה הרואה בימי נדה שלאחר ימי זיבה, ומשנה את ראייתה לימי הזיבה שלאחריהם, והחידוש הוא שאע"פ שראתה שלוש פעמים בימי הזיבה, כל עוד המשיכה לראות גם בימי הנדה (אף אם פעם אחת או פעמיים דילגה על ראייתה מימי הנדה), נעקרת הראייה של ימי הזיבה בפעם אחת. וזה שכתב הרמב"ם אפילו לא ראת בשאר ימי הוסתות^ה. וכן יש לסייע לכך מלשון הגמרא (שם) שנקטה שאשה שינתה עד פעמיים מיום וסתה הקבוע, לולא הביאה שינוי נוסף, ועל כך שואלת הגמרא מהו דניחוש לה, והמקרה שם הוא באשה שקבעה וסתה ליום כב' לראייתה

ה). ועוד אומר הוא שכך הבין הרמב"ן בדעת הרמב"ם. לענ"ד זה אינו, שכן חלק קושיות הרמב"ן מבוססות על כך שימי הנדה וימי הזיבה הינם מחזוריים לחלוטין, וכלפי לייא! הרי החוות דעת כותב בפירוש שאת החידוש הזה הוא מציע בכדי להציל את הרמב"ם מקושיות הרמב"ן, ואיך הרמב"ן יסכים לזה?

ו). ומן הרב קדר בשתי ידיו על תיקון הגרסא שעשה הנודע ביהודה במקום 'בשאר ימי הוסתות' כתב 'כשאר ימי הוסתות'. אולם בקטע גניזה איתא בהדיא:  ע"כ. והב' של 'בשאר' נראית בהדיא.

ושינתה לכו' וכזה קא מיבעיא לן 'מהו דניחוש לה', ולא בימי זיבתה הסמוכים לימי נדתה שראתה בהן. וזו גם ראייה ברורה מן התלמוד לשיטת הרמב"ם, שאשה חוזרת לימי זיבתה מיד לאחר ימי נידתה השניים.



ג.

הראיות השלישיות של הרב קדר מלשון הרמב"ם בפרק ח הלכה יא

גם את השלישי נבוא העיר, במ"ש הרב קדר ע"פ לשון הרמב"ם: "כל אשה שמרבה לבדוק עצמה תמיד ה"ז משובחת ואף על פי שיש לה וסת קבועה, שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת וכל י"א יום של ימי זיבתה הרי היא בהן בחזקת טהרה ואינה צריכה בדיקה, אבל אחר ימי זיבתה צריכה לבדוק". ע"כ. וכתב הרב קדר על כך וז"ל: "אף בהלכה זו אין הרמב"ם מתייחס לימי זיבה שאחר ימי נדה שלא ראתה בהם. ברור ופשוט שאין שום סברא לחלק לענין בדיקה בין ז' ימי נדה שאחר י"א ימי זיבה, לבין הימים הבאים אחר ז' ימים" אלו, שהרי במקום שיכולה לקבוע וסת (כגון לשלושים וכדו') יש לחוש שמא תראה. על כרחך גם כאן יש לפרש ברמב"ם שיש רק י"א ימי זיבה סמוך לימי נדה שתראה בהם ותו לא". עכ"ל. ואני עניי איני מבין, שהרי הרמב"ם בהלכה זו איירי בחובת הבדיקה שיש לאשה לנהוג, שאשה שיש לה וסת קבוע אף שאינה צריכה לבדוק מעיקר הדין, מ"מ אם נוהגת במידת חסידות ובודקת הרי זו משובחת, כיוון שוסת עשויה להשתנות, וגם הדם יכול לבוא שלא בעת נדתה, על כן ממדת חסידות הבודקת בכל זמן הרי זו משובחת. ואם מקבלים אנו את מה שכתבנו לעיל בדעת הרמב"ם, שאשה הרואה לפני היום השמונה עשרה, אין זו ראייה בריאה. וגם את דברי הרב חוות דעת, שאשה מאפסת את ימי נידתה וימי זיבתה בוסת הקבוע. ממילא גם אם נשאר את שיטת הרמב"ם על עמדה, מ"מ צריכה היא להיות בודקת לאחר הי"א יום הראשונים, כיוון שבימים אלו היא עשויה לקבוע וסת קבוע, אף בימי זיבתה'. ובאמת צדק הרב קדר שאין לחלק לעניין בדיקה בין ז' ימי נדה הראשונים לשניים

(ז). אצ"ל י"א ימים'.

ולימי הזיבה שלאחריהם, כיוון שבהלכה זו למדנו הרמב"ם לחוש לוסתה הקבוע וזה יכול לבוא גם בימי זיבתה".

עוד הביא הרב קדר את לשון הרמב"ם (פ"ו ה"ג): "וכן כל דם שתראה בתוך הימים שבין וסת נדה לוסת נדה הרי הוא דם זיבה, והלכה למשה מסיני שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד". ע"כ. וכתב שיש לפרש את לשון הרמב"ם שיש רק ימי זיבה אחדים, אלו הנמצאים בין ימי הנדה, ולאחר מכן מתחילה 'וסת נדה' חדשה שאינה מוגבלת בימי זיבה, כשיטת רש"י. אולם המעיין יראה שאין שום הכרח מלשון זו. ובודאי שלשון זו אינה יותר חזקה מלשון הרמב"ם עצמו, שקרא ושנה 'שבעה ואחריהן אחד עשר, שבעה ואחריהן אחד עשר'.

וכתב הרב קדר שאין להקשות מלשון הרמב"ם בפ"ו ה"ד, שכתב שימי הנידה הם בין אם ראתה דם ובין אם לא. וכתב להסביר דאיירי בימי הנדה הסמוכים לוסתה, כדאיתא שם בהדיא, אך ימי נדה שלא ראתה בהם דם אינם חולפים בתום השבעה ימים אלא ממשיכים עד שתראה. ובודאי צודק הרב קדר, אולם הרמב"ם לא כתב שלאחר ימי הזיבה, אינה חוזרת אלא לפתח נדה ולא לימי נדה. ובהלכה ו' שם מפורש איפכא, כדכתבין.



ד.

הראיות הרביעיות של הרב קדר

לאחר מכן, הביא הרב קדר את לשון הרמב"ם (פ"ח הכ"ב) לגבי פתח בטועה (מקורו בערכין ח ע"א): הנה למדת שכל הטועה אינה מונה משיפסוק הדם פחות מז' ולא יותר על י"ז ויבואו ימי נדתה, כיצד ראתה יום אחד ופסק הדם מונה י"ז ו'

(ח). ויש להעיר על הרב קאפח בפירושו המשנה (ערכין פ"ב ה"א הערה 27), שכתב שלשון הרמב"ם, שאחר אותו הזמן תקבע לה וסת לנדה והוא הפחות ביותר האפשרי, גם היא צריכה להמחק, לאחר שחזר בו מסברתו העקרונית כשיטת רש"י, ופסק לשיטת ר"ח. ולענ"ד אין בזה הכרח, שכן לפי פירוש החו"ד תיבות אלו נכונות גם אליבא דשיטת הרמב"ם עצמו, שכן קביעת הוסת בצורה נורמאלית יכולה להעשות רק לאחר חי' יום. ואינו דומה ללשון הרמב"ם בפירושו המשנה (פ"ד ה"ז והערה 47 של הרב קאפח), דהתם לא איירי בקביעת וסת לאחר הח"י ימים, אלא בזמן שיהיה בין נדה לנדה. ופשוט.

לתשלום נדתה וי"א ימי זיבתה ויבואו ימי נדתה, ואם ראתה י"ג או יתר מונה זו משיפסוק הדם ויבואו ימי נדתה כמו שביארנו. ע"כ. והביא את קושיית הרמב"ן שהקשה על הרמב"ם 'תמיהני אם העביר עיניו בפתחי נדה', וקושיית הרמב"ן היא כדכתבין לעיל, אמאי לא חייש הרמב"ם לכך שהאשה עומדת בימי זיבה, וממילא כשיעברו י"ז יום תעמוד שוב בימי זיבה. ותמה הרב קדר על הרמב"ן אמאי לא זכר שר שהרמב"ם עצמו פסק כאותה סוגיא בערכין. אולם לענ"ד פשוט שאינה קושיא, שפתי הרמב"ן ברור מיללו, שכיוון שאיהו לא ס"ל כדעת הרמב"ם בסוגיית פתחי נדה, ובימי נדה וימי זיבה, אלא כדעת רש"י, שפיר תמה הרמב"ן אמאי לא חייש הרמב"ם לכך שאותה טועה עומדת באמצע ימי זיבתה ולאחר יז' יום הדרא לפתחה בימי זיבתה, אלא הניח בפשטות שלאחר ז' ימי נקיים שבה לפתח הנידות. ואת קושיית הרמב"ן כבר תירץ החוות דעת, הבאנו תירוצו לעיל, וגם אני הקטן כתבתי לעיל תירוץ, שאנו מעדיפים להניח שאם האשה ראתה ולא ראתה שוב עד עבור יז' יום שראייתה הראשונה בימי נדה היתה ולא בימי זיבה^ט.

וכתב הרב קדר להביא מדין זה ראייה לפירושו ברמב"ם, ממה שהאשה לאחר ז' נקיים חוזרת למניין ימי נדתה, על אף שהיא בספק.

אולם לענ"ד קשה מאד להביא ראייה שהרמב"ם ס"ל כדעת רש"י מסוגיא זו. הרי רש"י פירש את כל הסוגיא של פתח בטועה אחרת לחלוטין מהרמב"ם^י. ונקח כדוגמא מקרה שאשה ראתה בו י"ב ימים שבו היא זבה ודאית. רש"י כתב (ערכין ה ע"ב ד"ה שנים עשר): שנים עשר פתחה שמונה - דלאחר שישבה שמונה נקיים יצתה מן הספק, ממה נפשך.

אפילו תאמר: שנים הראשונים סוף זיבה היו, הרי כלו לה ממנין האחרון י"ח ימים ויצאו ימי נדות וזוב, ותחילת נדה היא.

ט). אולם, באמת יש לשאול על הגמרא, לפי פירוש הרמב"ם, אמאי אנו מניחים בפשטות שכל המקרים שם הם דווקא באופן שראתה בימים המסויימים הללו, כמו שפירשם הרמב"ם בפירוש המשנה, הרי יש לחוש לפחות לעוד ארבעה מקרים אחרים. והרי רש"י מחית נפשיה לספק בסוגיין וחייש אולי ראתה גם באופנים אחרים. כך שלהרמב"ם נראה שבימים שהביאה הגמרא יש הכרעה, ולרש"י יש כאן פתח לספק. י). ויש להעיר שהרמב"ם בצעירותו סבר כשיטת רש"י בימי נדה וימי זיבה כמו שכבר העיר על כך מהר"י קאפח וצ"ל, ואע"פ כן את הפירוש לסוגיא של פתח בטועה כתב מלכתחילה באופן אחר מרש"י, הא קמן שאין שתי הסוגיות קשורות זו בזו.

אבל יום שמיני עצמו ספק הוא, דיש לומר שנים מן הי"ב היו סוף זיבה והעשרה שבעה מהן לנדות והשלשה לזוב והוא זבה וז' נקיים ישבה, ושמיני זה שראתה בו עדיין מן האחד עשר הוא ואינה תחילת נדה, שאין בין סוף נדה לתחילת נדה פחות מי"א יום, דכלו הי"ב ימים ממנין האחרון.

או שמא תחילת נדה היא שיום ראשון של שנים עשר תחילת נדה היה, ולסוף שבעה כלו להם ימי נדות והתחילו בשמיני ימי זיבה וליום שנים עשר הלכו להם מימי זוב חמשה נמצא שיכלו להם ימי זוב לסוף ששה ולסוף ששה כלו ימי נדה וזוב והרי ישבה [שבעה] נקיים לזיבה ושמיני זה תחילת נדה הוא. ע"כ. דהיינו שלפי רש"י יש כאן שני צדדים שלספק, שמחמת אותם שני צדדים האשה צריכה לשבת שמונה נקיים, ולאחריהם צריכה לשבת עוד י"ז נקיים בכדי שתתקן ימי זיבתה וימי נדתה. והנה טבלא שלשני צדדי הספק אליבא דרש"י בכדי שיתברר

הדבר במראית העין:

סוף זיבה	נדה	זיבה	ימי זיבה	ימי נדה
* * * * *	* * * * *	* * * * *	ית ית ית ית ית ית	1 ית
* * * * *	* * * * *	* * * * *	נק נק נק נק נק נק	2 ימי נדה
תחילת נדה תחילת נדה ימי זיבה ימי זיבה כל אלו מימי זיבה הם				

דהיינו שמכיוון שיש כאן שני צדדי ספק, אותה אשה צריכה לישב שמונה נקיים, וגם אז לא תיקנה וסתה עד עבור י"ז יום נקיים כמו שהמשיך רש"י וכתב: והיינו ספק וקלקול גדול שלא תחזור לפתח נדתה עד לאחר י"ז יום. דהדרא והוא לא טועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי ואיני יודעת אם בימי נדה ואם בימי זיבה ואם תפסוק לאחר ראיית שמיני זה שבעה ימים ותראה ותרצה לשמור יום כנגד יום נחמיר עליה ונאמר שמא יום שראתה בו סוף זיבה היה ועכשיו תחילת נדה הוא או אם תראה ג' ותרצה למנות ארבעה ימים נחמיר עליה ונאמר שמא אותו יום שמיני שראתה בו תחילת נדה היה ועכשיו בימי זוב היא וזבה היא וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב שבעה (עשר) נקיים. ע"כ. ועל כן הצריך רש"י שהאשה תשב שמונה נקיים, בכדי לצאת מן הספק אם ראתה האשה בימי נדתה או בימי זיבתה.

וכעת נבוא ונעיין בלשון הרמב"ם ונראה אם אכן ס"ל בפירוש הסוגיא כרש"י בזה, ז"ל הרמב"ם (פ"ח ה"כ): ראתה שנים עשר יום הרי זו זבה ודאית, שאפילו היו מהן שנים לפני הנדה ושבעה של נדה הרי שלשה לאחר הנדה וישאר לה מימי

זיבתה שמונה, וכו'. ע"כ. ולא איתא בלשון הרמב"ם שצריכה האשה למנות שמונה נקיים, אלא שבעה ככל זבה גדולה. ועוד הרמב"ם השמיט כליל את הצד השני של הספק - שמא כל תחילת ראייתה היתה בימי נדה ולא בימי זיבה, ספק שבגינו לפי רש"י צריכה שמונה נקיים, ומכח צד זה הקשה הרמב"ן על הרמב"ם. והרמב"ם הבין מלשון התלמוד שאם אשה ראתה י"ב היא פותחת שמונה ימים עד שיוגדרו לה מחדש ימי הנדה וימי הזיבה, כלשונו בפירוש המשנה בערכין: כלומר שיוגדר לה זמן הנדות ויוגדר לה המחזור שבין נדות לנדות. ע"כ. ומכיוון שימי הנדה וימי הזיבה מחזוריים, כשיטת הרמב"ם, אנו מניחים שלאחר שחכתה את מספר הימים הנזכר בברייתא בערכין היא שבה למניינה. דבר שלרש"י אינו די במניין הימים המינימאלי הנזכר בברייתא.

ושפיר יש לומר במאי דאיבעיא ליה לרש"י באשה שראתה ביום השמיני לספירתה^(ג), דלהרמב"ם יושבת יום כנגד יום (שכן ע"פ החשבון הוא יום אחד עשר) ואינה צריכה עוד לדבר. וכיוון שאלו הם הדברים קשה מאד לומר כדברי הרב קדר, שבפירוש סוגיית 'פתח בטועה' ס"ל להרמב"ם כרש"י, ולענ"ד הדברים זועקים מתוכם ששיטת הרמב"ם אינה כלל כשיטת רש"י בסוגייה זו, ולא בכדי הבינו כל הראשונים את דברי הרמב"ם כהויתם^(ד).

ומה שהוכיח הרב קדר ע"ה מדברי הרמב"ם (פ"ח הכ"א), שחוזרת האשה לימי הנדה רק לאחר שתספור שבעה נקיים, לענ"ד אין להוכיח מלשון הרמב"ם בזה לשיטת הרב קדר. אדרבה, הרמב"ם כתב שצריכה שבעה נקיים רק במקרה שראתה יתר על שלוש עשרה, הא קמן שאם ראתה פחות משלוש עשרה, כגון אם ראתה שתים עשרה ופתחה שמונה, אינה צריכה לשבת שבעה נקיים, ואף אם ראתה ביום השמיני נוהגת היא בו רק כזבה קטנה. אך לפי דברי הרב קדר הרמב"ם היה צריך

(ג). דבר שלרש"י הוא עיקר הסוגיא, דהרי סיבה זו מגדירה גם את היום השמיני הנקי כמקולקל.

(ד). ולענ"ד יש להקשות קושיא כללית דקדוק לשונו שלהרב קדר בזה. הרב קדר ע"ה חזר כמה פעמים על האמרה 'דברי הרמב"ם פשוטים וברורים לאור המתחדש לעיל' וכן 'לאור המתבאר לעיל', ועוד, ולשון זו עלולה להטעות כאילו הרב קדר אכן סמך ותמך יתדותיו בפרוש מחודש זה בהרמב"ם והביא לו ראיות רבות. אולם המעיין יראה שכמעט ואין 'ראיות' שכך סובר הרמב"ם, אלא סברא בעלמא שהרב קדר דוחק את לשונות הרמב"ם בכדי שיתאימו לפירוש זה, ולא על כך יקרא 'מתחדש ומתבאר'.

להגדיר לנו בכל אחת מהטעויות שטעתה זו האשה הטועה, שצריכה היא לשבת את כל אותם הימים נקיים, שאל"כ עדיין לא באו ימי נדתה^{טו}.

יצויין, כי בהסבר הטעם שרק ביתר על שלוש עשרה אנו מצריכים שתספור האשה שבעה נקיים, כתבו במהדורת מקבילי, ע"פ המפרשים, וז"ל: אם נמשך מחזור הדם הרבה, כבר לא ניתן לשער מתי חלה עת וסתה ברצף ימי הדימום. ותיקנו חכמים שיישארו שבעה ימים נקיים בימי זיבתה לפני תחילת ימי נידתה. עכ"ל. היינו מכיוון שעד שלוש עשרה ימים אפשר להניח שנשארו מימי הזיבה שבעה ימים בכדי לספור נקיים, אנו מניחים דהכי הוה עובדא. אולם ביתר על שלוש עשרה כבר איננו יודעים היאך לסדר את החשבון, כיוון שכבר לא נותרו לה בימי זיבתה שבעה ימים בכדי שתוגדר לה הוסת החדשה, על כן תיקנו חכמים שתנהג שבעה ימים נקיים בזה. וממילא לפי פירוש זה נמצאת למד שהרמב"ם אינו כרש"י, אף שבמקרה כזה למעשה אותה אשה נוהגת בפועל כרש"י. ואף אם אפשר לחלוק על פירוש זה בדעת הרמב"ם, עדיין אני על משמרתי אעמודה שהרמב"ם לא הזכיר כלל בכל שאר המקרים שהיא צריכה 'נקיים', דבר שלרש"י הוא הבסיס של הסוגיא, כדכתבינן, וממילא אין להביא ראיה שהרמב"ם מצריך שבעה נקיים בכדי לפתוח 'פתח נדה' חדש.



ה.

הראיות החמישיות של הרב קדר מלשון הרמב"ם בפרק ז הלכה יב

ודחייתן

ויצא הגורל החמישי, ממ"ש הרמב"ם וז"ל: "מאחר שתבין כל העיקרים שביארנו, יתבאר לך מה שאמרו חכמים שאפשר שתראה האשה דם מן המקור יום אחר יום מאה וארבעה עשר יום ולא תהיה זבה, כיצד שנים לפני נדתה ושבעה ימי נדתה ושנים לאחר ימי נדתה, וארבעה עשר קושי, ושמונים של נקבה, ושבעה ימי נדה, ושנים אחר ימי נדה, הא למדת שכל דם שתראה האשה אחר יום מלאת

^{טו} ונמצאנו למדים שאף אם נכונים דברי מהר"י קאפח בדעת הרמב"ם, שהרמב"ם סבר כדעת רש"י בצעירותו, אכתי ברור שלא סבר כדעת רש"י בכל דבר בסוגיא זו, שכן את סוגית פתח בטועה פירש הרמב"ם אחרת עוד בצעירותו.

הוא תחלת נדתה ואין משגיחין על וסתות שמקודם, לפיכך הרואה דם בסוף יום מלאת בין השמשות הרי זו ספק נדה שמא בלילה ראתה הדם שהוא תחלת ימי נדתה". ע"כ. והביא הרב קדר את קושיית הרמב"ן (שהבאנו לעיל), שלפי שיטת הרמב"ם נמצא שיש לאשה ספירת נדה בימי זיבה, והרי אין לאשה ספירה אלא בימיה. וכן זה שחילק הרמב"ם בין יולדת לשאר נשים, ואת התירוץ על שתי קושיות אלה של הרמב"ן כבר כתבנו לעיל. והרב קדר התעלם מהקושיא הראשונה של הרמב"ן, שאותה תירצנו, בס"ד בתרי טעמי, כדכתבינן לעיל^{טז}. ואת הקושיא השניה תירץ שלפי דבריו, שאין חילוק בין שיטת רש"י להרמב"ם, ממילא מתורצת קושית הרמב"ן. ואנא אמינא דאין כאן לא פירוק ולא פירוש, דהא פשיטא דאי נימא שהרמב"ם ס"ל כרש"י, אזי כל קושיות הרמב"ן נעלמות מאליהן, וכל אריכות בזה היא אך למותר. אולם מעצם לשון הרמב"ם בהלכה זו לא נראה כדבריו, שכן הרמב"ם כותב שאשה יכולה לראות ברצף מאה וארבעה עשר יום ולא תהיה זבה ומתחיל הרמב"ם את המניין משני ימי זיבה הבאים לפני ימי נדתה, ולא כתב הרמב"ם שראתה קודם לכן בזמן ההריון, ובסתמא דמילתא אשה בזמן זה הרי היא מסולקת דמים ואין להניח שראתה דמים, ואעפ"כ מתחילים את המניין מימי זיבה, שבפשטות אינם סמוכים לימי נדה שראתה בהם. אולם, הרב קדר עצמו כתב (שם בד"ה אלא שלפ"ז) שאותה אשה ראתה קודם הלידה שני ימים בימי זיבתה שהיו אחרי ימי נדתה שראתה בהם כמבואר ברמב"ם ע"כ. ואיני מבין היכא מבואר כן בהרמב"ם? ואם כוונתו היא 'כביאורו בהרמב"ם', אזי אין נכון לומר שמבואר כן בהרמב"ם.

והתקשה הרב קדר בלשון הרמב"ם, שכתב: הא למדת שכל דם שתראה האשה אחר יום מלאת הוא תחלת נדתה ואין משגיחין על וסתות שמקודם וכו' ע"כ. והוקשה לרב קדר שאם אכן הרמב"ם סבור שאין ימי זיבה אלא הסמוכים לימי נדה שראתה בהם, א"כ פשוט הוא שאחר מלאת תהיה נדה ולא זבה, שהרי השלימה את המניין כשנתעברה ולא ראתה מאז. והכריח הרב קדר שכוונת הרמב"ם היא שכיוון שאותה אשה ראתה בשני ימי זיבה האחרונים הסמוכים לנדתה^{יז}, היינו חושבים שכיוון שראתה דמים במשך ימי הקושי, הלידה וימי מלאת, שימים אלו

^{טז} חד, דמאן יימא ליה להרמב"ן שאין לנדה ספירה אלא בימיה. ועוד שמהרמב"ם מוכח דלא ס"ל הכי, אלא דימי הזיבה מבטלים את דיני הנדה כליל.

בעצם יעצרו את ימי הזיבה, וכשתסיימם תשוב למניין ימי הזיבה, קמ"ל שאין הדבר כן, אלא היא מתחילה מניין חדש.

אולם לענ"ד לא בא כאן הרמב"ם להגדיר האם ימי ראייה שלאחר זיבה מפסיקים או לא מפסיקים את ימי הזיבה. הרמב"ם בא לתאר שאפשר שתראה האשה דמים רבים בלא עת נדתה ואעפ"כ לא תהיה זבה. ושני הימים הסמוכים לנדתה, שלפי הרב קדר הם עיקר הנושא, בלשון הרמב"ם נראה שהם רק היכי תמצוי לכך שאשה תתחיל לראות דמים ברצף ולא תהיה זבה. ועוד למד הרמב"ם מדין זה שאין משגיחין על וסתות שהיו לה לפני כן. ונראה ברור, שכוונת הרמב"ם היא שאין משגיחין על וסתות שקודם ההיריון, שימי מלאת מפסיקים אותם. דאי תימא שכוונת הרמב"ם היא על וסתות ש'תוך כדי ההיריון' זהו כבר חידוש גדול שאינו רמוז בדברי הרמב"ם, שכן אף אם בדרך מקרה אשה רואה בהיריון דם נדה, ולאחר מכן בסמוך ללידה מתחילה ימי זיבה^(ז), מ"מ זהו בראייה חד פעמית, אולם לומר שאשה רואה בדרך קבע וקובעת וסתות בימי ההיריון זה כבר חידוש גדול, שאין הכרח לומר אותו.

ויש לשים לב שלא כתב הרמב"ם שהחידוש שהוא לומד מדין זה הוא, כדברי הרב קדר, שימי הראיה הטהורים מזיבה מפסיקים את ימי הזיבה, אלא שימי מלאת מתחילים ספירה חדשה של ימי נדות וזיבות.

ואנכי נוראות נפלאתי ממ"ש הרב קדר (סוף אות ו') וז"ל: "וממילא אין לחייב מהגמרא שיש חשבון של ימי נדה וימי זיבה בכל משך העיבור גם כשאינה רואה דמים". ע"כ. ועל כך יש להעיר מעצם לשון הרמב"ם (פ"ו ה"ו): "כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר [ואחריהן] שבעה ואחריהן אחד עשר, וכו', שכל ימיה של אשה כך הן שבעה ימי נדה וי"א ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה הלידה כמו שיתבאר". ע"כ. דהיינו ששפתי הרמב"ם ברור מיללו שהפסקת המנין הקבוע תעשה על ידי הלידה, וכל עוד לא ילדה ממשיכה היא למנות כדרכה ימי נדה וימי זיבה, ואחר לשון זאת אין צורך להגיע למה שחידש (ז). והכריח גם שלפני לכן ראתה היא בימי נדה רגילים במהלך ההיריון, דאל"ה אין ימי זיבה. וזה לא כתוב ברמב"ם כלל.

(ח). שכן רק באופן זה יש להסביר את שיטת רש"י והרמב"ן לגבי יולדת בזוב.

הרב קדר. ולא בא הרמב"ם לחדש בפ"ז הי"ב כלל, אלא רק לומר מהי המציאות שאשה תראה ימים רבים בלא עת נדתה ולא תהיה זבה, וכן למד מדין זה שלאחר ימי מלאת מתחילה ספירה חדשה של ימי נדה וימי זיבה. וחידושו של הרב קדר חסר מן הספר.



ו.

הראיות השישיות של הרב קדר מלשון הרמב"ם בפרק יא' הלכה ב'

יש להקדים להבנת הראיה השישית, שחז"ל ראו שבנות ישראל מסתבכות עם ימי הנדה וימי הזיבה, וכמו כן, כבר החכמים הגדולים לא היו בקיאים בדמים, ועל כן הנהיגו הם את בנות ישראל כולן (וכלשון הרמב"ם 'ככל מקום שיש ישראל') לשבת שבעה נקיים על כל דם ודם, כך שהנשים חוששות לזיבה על כל פנים. וכתב הרמב"ם שם: "וטורח גדול יש במנין הימים ופעמים רבות יבואו לידי ספק שאפילו ראתה הבת דם ביום הלידה מאותו היום מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה כמו שביארנו, ולפיכך לא תטמא הבת בזיבה אלא בת י' ימים שאם ראתה ביום שנולדה הרי זו נדה שבעת ימים ושלושת ימים סמוך לנדתה הרי י' ימים, הנה למדת שמתחילת ראייה מתחלת למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה ואפילו ראתה והיא קטנה". ע"כ. ויש להבין אמאי יש טורח גדול במניין ימים אלו? דניחא להבנה הרגילה בהרמב"ם, אכן יש כאן טורח גדול, לזכור מתי ראתה אותה בת קטנה שאין בה דעת, דכל מעשה קטנה אינו אלא כמפותה, ועל כן חובת הזכירה של ימי הנדה וימי הזיבה מוטלת על ההורים. אולם אם כדברי הרב קדר, לא ברור איזה טורח יש כאן, הרי קטנות אינן אמורות לראות דם וסת, וודאי לא באופן סדיר, וא"כ אף אם ראתה ביום הלידה ימנו לאחר מכן ימי זיבה, והראיה הבאה מתי שתהיה, תהיה ראיית נדה. ועל כן לכאורה לא מובנים דברי הרב קדר, שכתב וז"ל (עמ טו אות ז'): "דבר זה טורח גדול הוא (ומצריך בדיקות מתמידות), במיוחד בבית שיש מספר תינוקות. עפ"י ההבנה המקובלת ברמב"ם צריך לומר שהתורה נתנה למלאכי השרת, כיוון שמצוי שתינוקות רואות טיפת דם ביום לידתן, ואחר כך פוסקות עד נערותן, ממילא מחויבים ההורים לחשב ימי נדתן וימי זיבתן מיום לידתן". ע"כ. ואיני מבין, הרי לשיטת הרב קדר אין כאן טורח גדול, אלא בבית

שיש בו מספר תינוקות, ולא על כך דבר הרמב"ם, ולא עסקינן ביולדת ששה בכרס אחת, ואף לא ביולדת שנים. וממילא לא נכון הניסוח 'במיוחד בבית שיש בו מספר תינוקות'. ומהמשך דבריו קשיא טובא, הרי לפי שיטת הרמב"ם אכן מובן מהו הטורח הגדול הנובע ממציאות זו, וא"כ מאי קושיא. וא"ת שהקושיא של הרב קדר מכך שלפי זה נתנה תורה למלאכי השרת, במחכ"ת מציאות זו המתוארת בגמרא, שבת רואה דם ביום לידתה, אף שהיא קיימת^ט, מ"מ אין היא מצויה, כפי שכתב, אלא נדירה. וממילא אין לטעון על כך שלא נתנה תורה למלאכי השרת.

ביאורו של הרב קדר לרמב"ם בפרק ח' הלכה ג'

הרב קדר הקשה על שיטתו, שלדבריו לא מובן מה החילוק בדעת הרמב"ם בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע, שהרי הרמב"ם (בפ"ו ה"ו) כתב שמיום הוסת^ט תהיה מונה ימי נדתה וימי זיבתה לעולם. דניחא לשיטת שאר המפרשים (החוו"ד), שיום הוסת הקבוע מאפס את ימי הנדה וימי הזיבה, אולם לשיטתו לא ברור. וכתב לתרץ זאת ע"פ דברי הרמב"ם בפרק ח' הלכה ג' וז"ל: "כבר ביארנו שכל אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק עצמה תחלה, ושיש לה וסת אסורה לשמש בכל עונת הוסת אם וסתה ביום אסורה לשמש כל אותו היום, ואם וסתה בלילה אסורה לשמש כל אותו הלילה, ומתחלת יום הוסת תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם". ע"כ. וכתב לבאר שבאשה שיש לה וסת קבוע הרי היא מתחילה למנות את ימי הנדה וימי הזיבה מהרגשת הוסת גם אם לא ראתה בו דם, אך באשה שאין לה וסת קבוע, הרי היא מתחילה למנות את ימי נדתה רק מהראייה והלאה.

אולם לענ"ד לא ברור מהיכן הוציא דין זה מדברי הרמב"ם. ולפי דברי הרב קדר יוצא שהמושג 'וסת' פירושו ההרגשות שאשה מרגישה קודם הראייה. אולם מלשון הרמב"ם (שם ה"א) לא נראה כן, שכך כתב הרמב"ם: "יש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה וסת אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם ואין לה יום קבוע לראייתה, וזהו שיש לה וסת היא שיש לה יום קבוע, או מכ' יום לכ' יום, או מכ"ד

ט). קצת דרשתי ברופאים ואמרו לי שזה נובע מכך שהתינוק עדיין אוגרת בתוכה הורמונים אימהיים ולכן רואה דם, ודם זה הינו דם נידה גמור מהמקור, רק שעל דרך הטבע אינו אמור להוות מציאות החוזרת על עצמה מדי חודש. דהיינו זהו דם נדה אך אינה קובעת בו וסת.

כ). הקבוע.

יום לכ"ד יום, או פחות או יותר. וכו" ע"כ. ומבואר שאשה שיש לה וסת הכוונה שיש לה יום קבוע לראייתה^{כא}, והראייה בזמן קבוע היא הנקראת וסת. ובהלכה ב"כ^ב כתב הרמב"ם: "וקודם שיבוא הדם תרגיש בעצמה, מפהקת ומתעטשת וחוששת פי כריסה ושיפולי מעיה ויסתמר שערת בשרה או ייחם בשרה וכיוצא במאורעות אלו, ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן בשעה הקבועה לה מיום וסתה". ע"כ. דהיינו שוסתות אלו מורות על הראייה. וא"ת אולי לדעת הרמב"ם יכול להיות הפרש של כמה ימים בין תחילת ההרגשה לראייה, כמו שכתב הרב קדר, וראייה לכך משנה בנדה (פ"ט ה"ט): "היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסתות כל הטהרות שעשתה בתוך הוסתות טמאות" ע"כ. זה אינו, שהרי הרמב"ם כתב (הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ג ה"ו): "כל אשה שיש לה וסת תרגיש בעצמה, מפהקת, או מתעטשת, או חוששת פי כריסה ושיפולי מעיה, או אחזה צמרורית, או ראשה כבד עליה או איבריה כבדין וכיוצא באלו, ויש אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה אחד מאלו מיד בתחילתו ויש אשה שתמתין במקרה זה שעה או שתיים ואח"כ תראה הדם בסוף הוסת, וכו" ע"כ. נמצאנו למדים שלעולם באשה שיש לה וסת יבואו לה מאורעות אלו בסמיכות לראייה, והסמיכות הינה סמיכות קרובה, ולא רחוקה של כמה ימים, כמו שכתב הרב קדר^{כב}. וכן משמע מלשון הרמב"ם בפרקין (ה"ב): "ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן בשעה הקבועה לה מיום וסתה". ע"כ. דהיינו שהוסתות יבואו בשעה קבועה מיום וסתה, ברור ש'וסתה' דסיפא מתייחס לזמן שרגילה לראות בו, וביום זה בסמוך לו בכמה שעות תרגיש את אותן הרגשות. ואין להקשות מה יעשה הרמב"ם עם אשה שמרגישה כמה ימים קודם, שכן הרמב"ם לא דבר על מציאות כזו, ואיני יודע מאי ידון בה. אולם לענ"ד נראה שאי אפשר לומר בדעת הרמב"ם שהחילוק בין וסת קבוע ללא קבוע הוא שבוסת קבוע מתחילה למנות את ימי הנדה כמה ימים לפני יום ראייתה.

כא). בכלל פירוש המילה וסת היינו דרך או רגילות, כדאיתא במסכת נדרים (פ"ט ה"ט): פותחין לאדם בכבוד עצמו וכבוד בניו אומרים לו אילו היית יודע שלמחר אומרין עליך כך היא ווסתו של פלוני ע"כ. היינו ככה דרכו של פלוני, לכעוס ולגרש נשיו בשל כך!

כב). בכתבי היד אין חלוק בין א' לב', אלא שתיהן הן ההלכה הראשונה של הפרק.

כג). ואפשר שאם רחקו 'הרגשות' הוסת מן הוסת דלא חשבינן להו כהרגשות המורות על הוסת, לדעת הרמב"ם.

ביאור דברי הרמב"ם בפרק י"א הלכה ג'

הרב קדר טען שאין להביא ראיה לשיטת הרמב"ם, כפי שהבינוה הראשונים, מגזרת חז"ל שהנהיגו לישיב שבעה נקיים, מחמת שהנשים הסתבכו במניין ימי נדה וימי זיבה. זאת, לפי שגם רש"י, הסובר דלא כהרמב"ם, פירש את גזירת רבי (בנדה סו ע"א) משום שהנשים לא יודעות למנות ימי נדה וימי זיבה. אולם, אחר שהעלינו לעיל מינה בס"ד שדברי הרמב"ם ברורים, ושאינן סיבה מכרחת לומר בדעת הרמב"ם דס"ל כדעת רש"י, קמה הראיה מלשון הרמב"ם הנ"ל וגם נצבה. ולענ"ד אין צורך להוציא את הרמב"ם ממקומו.

דברי רבנו שרירא גאון זצ"ל וביאור הרב קדר בלשונו

רב שרירא גאון (הובא במדרש תנחומא (ורשא) פרשת מצורע סימן ח) כתב: "אחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני. פי' כי ההלכה המסורה למשה מסיני כן היא, בתחלת ראייתה כל אשה נדה דינה להיות סופרת כל ימיה מתחלת ראיית הדם ז' ימי נדה, ואחר אלו ז' ימי נדה י"א ימים ונקראים ימי זיבה, ואחר אלו י"א יום שהן ימי זיבה חוזרת לז' ימי נדה, ואחריהן י"א ימי זיבה, וחוזרת חלילה, וכן ראוי להיות סופרת כענין הזה כל ימיה וכו'" ע"כ. ולענ"ד ברור מעל כל ספק מלשון רבנו שרירא גאון זצ"ל ששיטתו היא כשיטת הרמב"ם הידועה, שימי נדה וימי זיבה נמנים במחזוריות, ואין בכל דבריו זכר לחילוק, המוכרח בשיטת רש"י, בין ימי נדה לפתח נדה.

אולם, הרב קדר הקשה שאם נפרש כך את דברי רב שרירא גאון יקשה, שהרי לא חילק כלל בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע, ועל כן, גם את הלשון המפורשת הזו של רב שרירא, פירש כפי שפירש את לשון הרמב"ם ז"ל, וז"ל רב שרירא, בשילוב פירושו של הרב קדר בסוגריים: "בתחילת ראייתה (אפילו ראתה תינוקת) כל אשה נדה דינה להיות סופרת כל ימיה (היינו כל פעם שתראה דם) מתחילת ראיית הדם (היינו בכל פעם שתתחיל לראות תספור-) שבעה ימי נדה ואחר אלו שבעת ימי נדה אחד עשר ימים ונקראים ימי זיבה, ואחר אלו האחד עשר יום שהן ימי זיבה חוזרת (כשתראה דם) לשבעת ימי נדה, ואחריהן אחד עשר ימי זיבה. וחוזרת חלילה (היינו ע"פ מחזור הדמים של האשה) וכן ראוי להיות סופרת בענין הזה כל ימיה" עכ"ל הרב קדר.

אך לענ"ד קשה להלום ביאור זה כעוכלא לדנא, שכן כל ההוספות הללו חסרות מן הספר, וע"פ מה שהתבאר לעיל, שאין סיבה מכרחת להוציא את דברי הרמב"ם מפשטם, גם אין סיבה להוציא את דברי רב שרירא גאון זצ"ל מפשטם.

ועוד לגוף קושיית הרב קדר, שרב שרירא גאון לא חילק בין וסת קבוע לוסת שאינו קבוע, הנה עד שיקשה מלשון רבינו שרירא, שיקשה מלשון הרמב"ם עצמו, שכן הרמב"ם לא כתב 'ומיום הוסת הקבוע תספור ימי נדתה', אלא כתב סתם שמיום הוסת מנינן, ואנחנו מבינים בדברי הרמב"ם שכוונתו לוסת הקבוע. ולענ"ד הטעם שרבינו שרירא והרמב"ם לא כתבו כן בהדיא הוא משום שהמציאות הפשוטה היא שלאשה יש וסת קבוע.

אולם אם כן הוא, אמאי לא כתב רבנו שרירא שיום הוסת הקבוע 'מאפס' את המניין? ולענ"ד שפיר יש לדייק בלשון רבנו שרירא כפירוש החוות דעת, שהרי כך כתב רש"ג: בתחלת ראייתה כל אשה נדה, דינה להיות סופרת כל ימיה מתחלת ראיית הדם ז' ימי נדה, ואחר אלו ז' ימי נדה י"א ימים ונקראים ימי זיבה ע"כ. והנה מלשון 'כל ימיה מתחילת ראיית הדם' אפשר שיש לדקדק שכל ימיה מתחילת ראייתה המחזורית תמנה ימי נדה וימי זיבה, וממילא נלמד מדברי רש"ג כדברי החו"ד.

ואני הקטן מצאתי בגניזת קאהיר שכן היא שיטת רבנו חננאל^(כד), ולחיבת הקודש אביא את לשון רבנו חננאל (מספר סידורי בקיימברידג' NS T-S 310.89 ומספר מדף באתר הגניזה של פרידברג: C405847, C405846^(טז)), וז"ל: "וכבר פירשנו למעלה כי ההלכה המסורה למשה בסיני כך היא, בתחלת ראיית נידה כל אשה להיות סופרת כל ימיה מתחילת ראייתה דם נידה ואחרי אלו שבעת ימי נדה י"א ונקראין ימי זיבה ואחרי אלו י"ח יום שהן ימי זיבה חוזרת לז' ימי נדה ואחריהן י"א יום ימי זיבה וחוזרות חלילה וכן ראוי לה להיות סופרת כעניין הזה כל ימיה". ע"כ.

כד). כבר הרשב"א העיד בגדלו שכ"ד ר"ח, אך לדורות האחרונים לא היה מצוי ר"ח לנדה.

כה). ציינתי לשני צדי הדף, מכיוון שהדף השני אכול בראשו משיני הזמן ואפשר להשלים את דברי ר"ח מלשון רב שרירא דלעיל. ועל כן ברור לכל רואה שדברי ר"ח לקוחים כמעט מילה במילה מלשון רב שרירא גאון כדרכו עם רש"ג ורה"ג בדוכתי טובא.

וברור שלשונו הזהב נלקחה מדברי רב שרירא גאון⁽¹⁾. והדקדוק שדקדקנו בס"ד בדברי רש"ג, נכון גם בלשון רבנו חננאל.



ז.

הראיה השביעית של הרב קדר מלשון הרמב"ם פרק ז' הלכה כ'

ביאר שפיר הרב קדר שיש חילוק בין אשה שיש לה וסת קבוע לבין אשה שאין לה וסת קבוע, במקרה שהאשה ראתה את דם הוסת רק ביום השביעי של ימי הנדה. אשה שיש לה וסת קבוע תמנה לחומרא את ימי נדתה מיום הוסת הרגיל שלה, אע"פ שחייבת לחכות שבעה ימים בכדי להטהר מנדתה (ואין ימי הזיבה מבטלים את החובה לישב את כל ימי נדתה), ואילו אשה שאין לה וסת קבוע תתחיל את ימי הזיבה רק לאחר ז' ימים מתחילת ראייתה שבאחד מימי הנדה. ואף שלריש דבריו מוכרחים להסכים, שאשה שראתה ביום השביעי לימי נדתה, מונה את ימי הנדה גם בימי הזיבה⁽²⁾. מ"מ לסוף ביאורו איני מסכים בעניותי, שכן שפיר יש לומר בדעת הרמב"ם שאשה שאין לה וסת קבוע מונה שבעה ואחד עשר כל ימיה, ואם ראתה במקרה באחד מימי נדתה מונה שבעה ימים, ואם ראתה שלושה רצופין גם בימי זיבתה, הרי היא נעשית זבה גדולה. ולעולם אין מתחילים את מניין ימי הזיבה רק לאחר טבילת הנדה. שזהו חילוק שלא כתוב כלל בדברי הרמב"ם.

ועוד הניח הרב קדר שנ"ד, אשה הרואה שבעה טמאים ושבעה טהורים, חשיב כוסת שאינו קבוע, וממילא היא צריכה להיות בשבוע השביעי תהיה נדה ולא זבה, אף לשיטת הרמב"ם הידועה.

(כו). הרב קדר הקשה שם בהערה ד' על שיטת הרב קאפח, שתפס את דברי הרמב"ם כפשוטן, וכדעת הראשונים בדעת הרמב"ם. וביותר הקשה על כך שהרב קאפח טוען שהרמב"ם חזר בו בפירוש המשנה ממהדורא קמא למהדורא בתרא. ואיני רואה צורך להאריך בזה, רק אומר שחזרה בפירוש המשנה של הרמב"ם מצויה מאוד, בין בדברים מהותיים ובין בדברים שאינם מהותיים, כגון תיקוני ושיפורי לשון 'בעלמא'. ומה שהקשה הרב קדר שדוחק הוא שהרמב"ם 'ישכח' בחלק מהמקומות לתקן ובחלק לא, ובכך כבר היו דברים מעולם, שהרמב"ם חזר בו והיו דברים שפלטתם הקולמוס. ובפרט אם נקבל את מ"ש לעיל בביאור שיטת הרמב"ם בשמונה טמאים ובשמונה טהורים, שהרמב"ם מחק תיבת 'בכל' משום החזרה הזו, נמצאנו למדים ביתר שאת, שהרמב"ם ס"ל הכי.

(כז). כל עוד לא ראתה בימי הזיבה, שכן אם ראתה, אזי ראיית הנדה אכן מבטלת את ימי הנדה, כמו שמפורש בדברי הרמב"ם בנ"ד.

אולם אני עניי איני מבין, הרי אשה זו קבעה לראות מידי שבועיים, אמאי מניח הרב קדר, בפשטות, שראייה קבועה של מידי שבועיים חשיבא 'וסת שאינו קבוע'?

הרי היא רואה בדיוק בזמנה, מה הסברא להגדיר ראייה זו כוסת שאינו קבוע? וגם מלשון הרמב"ם עצמו בדינים אלו לא ברור כדבריו, שכן כתב הרמב"ם (שם הלכה י"ד): "ומאחר שתהיה זוכר כל אלו העיקרים יתבאר לך זה שאמרו חכמים, האשה שהוחזקה כל ימיה יום תראה דם ויום לא תראה" ע"כ. ומשמע שראייה זו מוגדרת כוסת קבוע. ויתר על כן, באשה הרואה תשעה ימים טמא ותשעה ימים טהור, בודאי שמוגדרת וסת זו כוסת קבוע, שאינה צריכה לבדוק לפני תשמיש וכד'. וא"כ מאי קשיתיה להרב קדר?

והעלה הרב קדר כפי מאי דכתבין לעיל (וכתב שכ"כ הפרדס רמונים), שבאשה זו המוגדרת כ'חולה' מנינן לימי זיבה וימי נדה בלי להתחשב בוסתה הקבוע^{כח}. אולם בזאת נבדלת שיטתנו מדברי הרב קדר. הרב קדר כתב, ע"פ הפרדס רימונים, שהטעם שאותה אשה חולה, הרואה בתוך י"א ימי זיבה, מונה כל ימיה 'שבעה, ואחד עשר', הוא משום שאין אנו מכירים ומבחינים בימי זיבתה ובימי נדתה. אך באשה שיש להבחין בה בין ימי זיבה לימי נדה אין ימי הנדה מתחילים אלא אחר שתמנה שבעה נקיים, כדעת רש"י.

אולם, ע"פ מאי דכתבין לעיל שפיר יש לומר שלא זו הסיבה שמונים באשה זו שבעת ימי נדה ואחד עשרה ימי זיבה ברצף, אלא הטעם הוא שאשה זו לא קיימה את דין ההלכה למשה מסיני ואין לה י"א ימי זיבה שבהם היא מסולקת דמים, כיוון שהיא קובעת בהם וסת, לכן מונים אצלה ברצף. שכן אם היינו מתחשבים ביום הוסת הקבוע, היה נוצר מצב שלאותה אשה אין לעולם ימי זיבה, וזה אי אפשר לבטל ההלכה למשה מסיני.

ויש להקשות על מה שכתב הרב קדר ע"פ הפרדס רימונים שהסיבה שלא מתחשבים בוסת שלה, הוא משום שאין מבחינים בין ימי נדה וימי זיבה, מדין הרואה תשעה טמאים ותשעה טהורים שמפורש בהרמב"ם (פ"ו הכ"ג): היתה רואה ט' ימים טמאים וט' ימים טהורין משמשת ח' ימים בכל י"ח יום לעולם, כיצד ט'

(כח). ועדיפא הוה ליה לאקשווי, שאם יום הוסת אכן מאפס כדברי החו"ד, הרי מפורש בדין זה שיום הוסת הקבוע אינו מאפס. אולם הרב קדר הגדיר זאת כוסת שאינו קבוע, ולכן לא הקשה כן. אך לענ"ד דברינו פשוטים יותר.

הטמאים, ז' מהן נדתה ושנים זיבות סמוך לנדתה משמרת להן יום אחד מן הט' הטהורין ומשמשת שמנה וכן לעולם. ע"כ. והנה באשה זו מבחינים מדי תשעה ימים בין ימי הנדה וימי הזיבה, ואע"פ כן מונים באופן רציף את ימי הנדה וימי הזיבה.



ה.

סיכום הדיון בדברי הרב קדר

הרב קדר זצ"ל טען ששיטת הרמב"ם בימי נדה וכימי זיבה הינה כשיטת רש"י בכל דבר. לענ"ד, הרב קדר לא הוכיח מלשונות הרמב"ם עצמו שכך היא שיטת הרמב"ם. הרב קדר הביא את לשונות הרמב"ם שהקשו עליו הראשונים וכתב לבארם כפי שיטתו, שאם נאמר ששיטת הרמב"ם הינה כשיטת רש"י ליכא קושיא מעיקרא. אולם לענ"ד אין צורך להוציא את דברי הרמב"ם מפשטן, והפשט לא יופשט. ואת הכרחיו של הרב קדר יש לדחות לענ"ד. וגם הבאנו את מקור שיטת הרמב"ם מדברי הגאונים והראשונים הקדמונים.



פרק ב'

ראשונים נוספים שכתבו כשיטת הרמב"ם

כבר הבאנו לעיל שכשיטת הרמב"ם כבר כתבו רב שרירא גאון ורבנו חננאל. כן נראה גם משיטת רבנו שמואל בן חפני גאון (תשובות גאוני מזרח ומערב סימן מג) וז"ל: "הכי אמר רב שמואל בן חפני. ומה ששנו חכמים אחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני, הא כיצד? כתוב בתורה – כל אשה שרואה דם נדה יום אחד יושבת עליו שבעת ימים טמאים. ואם ראתה שנים או שלשה או ארבעה או חמשה או ששה או שבעה אותם שבעה ימים טמאה לבעלה ולעשות טהרות. לאחר שבעה שפסקה יום אחד ולא ראתה דם בשמיני שלה^{כט}, וראתה בתשיעי, תשיעי טמאה ועשירי ואף על פי שלא ראתה טמאה. טהורה באחד עשר. וראתה בשנים עשר טמאה וזהו שומרת יום כנגד יום. ואין עושה זבה עד שרואה שלשה ימים שנאמר

כט). צ"ב דמשמע שצריכה לפסוק מן הדם כל שמיני. ולא ברור אם כן מה דין הדם שרואה בשמיני.

ואשה כי תזוב זוב דמה ימים רבים ימים שנים רבים שלשה. אבל אשה שיש לה וסת שהיא רואה בראש חודש ובאת ואמרה יום אחד טמאה אנו נותנים לה שבעה ימים טמאים לנדתה ואם ראתה אחר כך שלשה ימים נעשית זבה שהימים הראשונים מרחיקין אותה כנדה ואחר שבעת ימי נדה ואפי' פסקה יום אחד^ל הרי דם זבה וכו' ע"כ. ונראה ממה שכתב רשב"ח 'אבל אשה שיש לה וסת' וכו', שעד משפט זה עסק באשה שאין לה וסת קבוע, שמונה שבעה ואחר כך אחד עשר. אך אשה שיש לה וסת, שהיא רואה בראש חודש הנופל^{לא} בימי הזיבה ובאת ואמרה יום אחד טמא ראיתי, נותנים לה שבעה ימים טמאים לנדתה, כיוון שיום הוסת הקבוע מאפס את ימי מניין ימי הנדה וימי הזיבה. וכן נראה מתשובה לגאון, שהובאה בקובץ חצי גיבורים (כרך ו' אות א' עמוד א'), שמפרש שם הגאון את הסוגיא בערכין כשיטת הרמב"ם בפירוש המשנה, ודלא כרש"י^{לב}. ועי' בדברי בה"ג (הלכות נדה סי' מא)^{לד}. וכן נראה מהרי"ף ז"ל שכתב (שבועות ג ע"ב): "והאי דמרבין להני

ל). צריך ביאור מאי אפילו.

לא). באופן קבוע, שכן כך היא וסתן של חדשי ישראל משלושים יום לשלושים יום...

לב). ואע"פ שאין זו ראייה גמורה, שכן אפשר לומר דס"ל כרש"י בימי נדה וזיבה, אך ס"ל כהרמב"ם בפירוש הסוגיא בערכין. אולם, מלשונו של הגאון יש נטיה לשיטת הרמב"ם ושאר הגאונים, ממה שלא כתב שצריכים השמונה להיות נקיים, וכן ממ"ש שם שהפתח הוא בכדי ל'אוקמא בנדה אחרת', ולא בפתח נדה אחרת.

לג). שכתב וז"ל: "תניא (שם עב ב) אמר רבי אלעזר בן עזריה אחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני, והי נינהי, תלתא דזבה ושבעה נקיים, ואי חזיא יומא דתריסר חזרה לה לנדתה" ע"כ. ויש לומר שבה"ג לא איירי באשה שראתה ג' ימים וצריכה שבעה נקיים, אלא רק הסביר אמאי ההלכה למשה מסיני מצריכה י"א יום שבין נדה לנדה, ועל כך ענה שצריך שלושה ימים בכדי להחשב זבה גדולה, ועוד שבעה ימים 'בימי זיבתה' בכדי למנות שבעה נקיים וכיום השנים עשר חוזרת לנדתה. אולם אפשר לדקדק מלשון בה"ג דס"ל כשיטת רש"י, ממה שכתב 'ואי חזיא יום תריסא הדרא אל נדתה', משמע דאלו לא חזיא אינה חוזרת לנדתה. ואף שיש לדחות, מ"מ יש אפשרות לומר כן. אולם הא קשיא לי, שכן בפרטן אין אתה מוצא אלא עשרה ימים, ולא י"א! ואולי אפשר לומר שבה"ג למד זאת מדרשת הפסוקים בגמרא, הרי בגמרא מרבין ליום י"א מהפס': 'או כי תזוב על נדתה'. ואפשר לומר שכוונת הדרשא היא שימי הזוב יתרים על ימי הנדות. וממילא בכדי שיהיה שימוש במספר שבע בדיני זיבה בעינן שלושה ימים שבהם תקבע זבה, עוד שבעה ימי נקיים שהם כמספר ימי נדתה, ועוד יום אחד שהוא היום היתר הנלמד מהפסוק 'או כי תזוב על נדתה'. אולם זה רק לשיטה שגמרינן לי"א יום שבין נדה לנדה מקראי, אולם למ"ד שהוא הל"מ אכתי צ"ב, והרי בה"ג כתב שי"א יום הם הל"מ. ותו קשיא לי מדברי רבנו האי גאון שכתב (תשובות הגאונים - שערי תשובה סימן קעב): "וששאלתם אשה המקשה לילד וראתה דם בקשויה נדה היא פירוש י"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני והי נינהו תלתא דזבה ושבעת ימי

י"א יום שבין דם נדה לדם נדה מקראי לאו דברי הכל הוא דקי"ל י"א יום שבין דם נדה לדם נדה הלכה למשה מסיני" ע"כ. ולא בין דם נדה לפתח נדה. וכן נראה בתשובות גאונים קדמונים (סי' קה"ט) שכתבו וז"ל: "נידה שפסקה אחר"ה עשר, משמיני בחודש ועד תשעה עשר בחודש חזרה לנידתה כשאר נשים, וזה הוא אחד עשר שבין נידה לנידה. אבל"ה אין לה ווסת וטועה היא, נעשת זבה. ושנו חכמים טועה שאמרה שלשה ימים טמא ראיתי, ואין אני יודעת מתי ראיתי, נותנין לה שבעה עשר, שמא שני ימים הראשונים שראתה היה זבה, ואחר מתחילה נידה הילכך עד שבעה עשר אין מטהרת שלשה לזבה ושבעה לנידה ושבעה ימי נקיים ושבעה של נידה" ע"כ. ראשית, ממ"ש שאשה שפסקה משמיני בחודש עד תשעה עשר, חזרה לנדתה, ולא חילק בין ימי נידות לפתח נידות. וכן ומבואר שסיבת טעותה היא 'שאיין לה וסת', הא אם היה לה וסת קבוע לא היתה מגיעה למציאות זו. ולפי רש"י, המציאות שאיין לה וסת אינה אמורה להשפיע על טעותה, שכן היא לעולם מונה מתחילת ראייתה את ימי הנדה, ורק לפי הרמב"ם, שמניין ימי הנדה וימי הזיבה הינו מחזורי, יש יותר מקום לטעות באשה שאיין לה וסת קבוע, ואין מניינה מתאפס. וכן מבואר שפירשו את הסוגיא של פתח בטועה כשיטת הרמב"ם, והשמיט את צד הספק השני שחש לו רש"י"ה. וכן שהחשש לדעת הגאונים הללו הוא, דשמא שני ימים מסוף ימי זוב והשלישי מתחילת נדתה, ושמא השלושה הם ימי זוב"ה, ועל כן צריכה לחכות שבעה לנדתה, שמא היה היום השלישי תחילת נדה. ואחר כך שבעה נקיים, שמא היו הם שלושה בסוף ימי זיבה. ולאחר מכן

נקיים ואי חזיא יומא דחד סר הדרא אל נדותה". ע"כ. ורישא דדבריו הם ממש כדברי בה"ג, שבפרטן אין אתה מוצא אלא י'. אולם דברי רה"ג תמוהים לכאורה, שכן היום האחד עשרה הוא עדיין מימי זיבה, ומדברי רה"ג עולה ברור שממנו מתחילים ימי נדה. ואף שאומרים שתשובות רבות מקובץ 'שערי תשובה' הינן מזויפות, מ"מ קשה בסכינא חריפא לקבוע כן.

לד). ולא ק"ג, כפי שציינו בחצי גבורים ובעוד מקומות.

לה). אצ"ל אחד.

לו). אצ"ל: אבל אם אין לה וכו'.

לז). והוא שמא כל השלושה ימים מימי נדתה. ומדבריו משמע להפך, שהספק הוא שמא שלשתם הם מימי זיבתה, ולכן הצריך שבעה נקיים, ושמא רק שנים מימי זיבתה, ולא צריכה שבעה נקיים אך צריכה ז' ימי נדה.

לח). וזהו כלל לא הספק שהעלה רש"י.

חוזרת לימי נדתה^{לט}. והרי אי הוה ס"ל כרש"י, הא בעינן י"ז נקיים ולא די בשבעה נקיים. וגם לא נראה שתלה את החזרה לימי הנידות בכך שישבה שבעה נקיים, שכן כל הסיבה שישבה שבעה נקיים זה מחמת שהיא ספק זבה, וזהו ספק שרש"י כלל לא החשיבו^מ.

ואחרון אחרון חביב, כתב הרי"ף ז"ל (שבועות ד ע"א): "והכין נמי עבדינן בימי טוהר דיולדת ואף על גב דקי"ל כרב דאמר מעין אחד הוא והתורה טימאתו והתורה טיהרתו כיון דאיכא יולדת בזוב דצריכה שבעה נקיים בימי טוהר עבדינן נמי הרחקה יתירה כר' זירא וכל דם דחזיא בימי טוהר יתבה עליה שבעה נקיים" ע"כ. ומלשון הרי"ף שכתב 'הרחקה יתירה' אפשר לדקדק שכוונתו לחומרת הגאונים, וכפי שכתב הרמב"ם בזה שתקנת ביטול ימי טוהר^{מא} והקלת חומרת ר"ז גם עליהם, היא תקנת הגאונים. והרמב"ם גם כתב שבצרפת היו נוהגים עד ימיו^{מב}

לט). אולם הא קשיא לי, הרמב"ם כתב כמניין זה של הגאון במשנ"ת אך לפי החשבון יוצא שפתחה 'ששה עשר'. ובפירוש המשנה כתב מניין מעט אחר, שרק לפיו פתחה שבעה עשר. והגאון לכאורה ארכביה אתרי רכשי, שכתב כפי שמנה הרמב"ם במשנה תורה, וכתב את מניין הימים כפי שנכתב בפירוש המשנה. ועל פניו שני מניינים אלו סתרי אהדדי. ויש לסייע לכך שהרמב"ם במשנ"ת אכן חזר בו ממ"ש בפירוש המשנה, שהרואה ג' טמאים וג' טהורים פתחה שבעה עשר, שכן במשנ"ת (איסור"ב פ"ח הי"ז-י"ח) הרמב"ם הביא דינים אלו, ואת הימים שבהם פתחה שבעה עשר כתב יחד בהלכה י"ו, ואת הימים שבהם פתחה ששה עשר כתב יחד בהלכה ח"י.

מ). אמנם, האמת ננתת להאמר, שמניין השבע עשרה יום בדברי הגאון הנ"ל, אינו עולה לא כדברי הרמב"ם, כפי שהערתו בס"ד בהערה הקודמת, וגם לא כדברי רש"י, שכן לרש"י המניין מתחיל לאחר ימי הטומאה, ולשיטת הגאון הוא מתחיל מראשית ימי הטומאה. אולם, אף אם יש לגאון שיטה אחרת במניית הפתח, מ"מ ברור שאת הגדרת הפתח ואת תפקידו הבין כדברי הרמב"ם. ואף שיש מקום לפלפל בדעת הגאון, אי ס"ל בחלק מפרטי הדינים כרש"י או כרמב"ם, מ"מ נראה שבשיטה העקרונית ס"ל כהרמב"ם, מכל הני טעמי דאמרינן לעילא, אף שיכול להיות שבחלק מפרטי הדינים שיטתו תהיה כשיטת רש"י. ואחר העיון בדברי הגאון נראה שהגאון ס"ל כך – אותה אשה חוששת לשני חששות, שמא שלושת ימי הראייה היו שלושת ימי זיבה, או שמא שני ימי זיבה ויום אחד נדה. ולאחר שספרה י"ז יום איגלאי מילתא למפרע שלא זה היה נכון ולא זה היה נכון, אלא היתה זו ראיית נדה גמורה, ולכן אהני לה מה שחכתה י"ז יום. אך אי לא נימא הכי, בין לרש"י בין לרמב"ם לא יעלה החשבון יפה. ואכתי צ"ב. ובטרם אכלה לדבר אעיר שהמעין הדק היטב הדק יבחין בדבר פלא, שגם לפי דברי הגאון אין בימי הזיבה אלא עשרה ימים, ולא אחד עשר, וכשיטת רה"ג שהוזכרה לעיל. ואיני יודע מאי אדון בה. ומאן דמתרגם לי וכו'.

מא). אולם, הרמב"ן דקדק שדעת הרי"ף היא שחומרת ימי טוהר מעוגנת כבר בחומרת ר"ז. ובעזרת ה' יתעלה נעסוק בכך בהמשך אם ירצה ה'.

מב). וגם אחרי כן, הרא"ש והרשב"א מעידים שבזמנם בצרפת בוועלים על דם טוהר כדין התלמוד.

לבעול על דם טוהר. ואפשר לתלות את חילוקי המנהגים בזה בסוגיין. לדעת הרי"ף, הרמב"ם והגאונים החמירו קדמוני הגאונים בכל יולדת משום יולדת בזוב. ואכן המציאות של יולדת בזוב לשיטתם היא יותר שכיחה, כפי שנכתוב בעזרת ה' לקמן (פרק ד' אות א'). שכן האשה מונה ימי נדה וימי זיבה בכל תקופת ההיריון, שבה היא מסולקת דמים. אולם לפי רש"י, הצרפתי, זו אינה מציאות שכיחה כלל, וממילא אין סיבה להחמיר ולחשוש שלא לבעול על דם טוהר לפי פירושו. וא"כ ממה שחששו הרי"ף והגאונים להחמיר בכל יולדת שתצטרך שבעה נקיים גם בימי טוהר, משום יולדת בזוב, משמע דס"ל כשיטת הרמב"ם במניין ימי נדה וימי זיבה^(מג).

נמצאנו למדים ששיטת הרמב"ם היא קבלת הגאונים, וקבלה היא ונקבל. וקשה לדחות את קבלת הגאונים מכח קושיות^(מד).



פרק ג'

דיון בתשובת הרמב"ם בנדון דידן

ואני בטרם אכלה לדבר, ברוב המדבר, את שיטת הרמב"ם מחבר, ועל קשייו מגבר, אביא את דברי הרמב"ם בתשובה (סי' תנט) לחבר, העוסקת בנ"ד^(מה). וז"ל

(מג). אולם, כשדברתי על כך עם ידידי לירון מידיני נר"ו, הוא אמר שיש לדחות, כיוון שאפשר לומר שבזמן הרי"ף כבר כל יולדת חוששים ל ליולדת בזוב, ועל כן כל יולדת צריכה שבעה נקיים וממילא יש להחמיר בדם טוהר, ושכך הבין הר"ן. אולם, לענ"ד, מלשון הרי"ף לאו הכי משמע, שכן הרי"ף (וגם הרא"ש צדיק עת'ק דבריו) כתב (שבועות ד ע"א) וז"ל: "דאיכא יולדת בזוב דצריכה שבעה נקיים בימי טוהר עבדינן נמי הרחקה יתירה" ע"כ. ואי כדברי הר"ן היה צ"ל 'כיוון שכל יולדת היא יולדת בזוב וכו'" (כמו שבאמת כתוב בשאלות).

(מד). והן עתה מצאתי שכשיטת הרמב"ם בפתח בטועה נראה מדברי הרב פסיקתא זותרתא (לקח טוב) (שהוא בן דורו של רש"י וצעריר קצת מהרי"ף), פרשת מצורע דף מה ע"ב-מו ע"א.

(מה). תשובה זו נמצאה בגניזה. הרב שילת באגרותיו, וכן הרב בלאו במהדורתו, הסכימו שכתב היד של תשובה זו הוא אוטוגראף (כתוב בכתב ידו) של הרמב"ם, ויש לזה חשיבות רבה, כיוון שעל ידי עיון בכתב היד זכינו אני הקטן וידידי עדיאל ברויאר לשחזר חלקים מן התשובה, שבלאו השאירם ריקים. ועוד יש לציין שהתשובה נכתבה במקורה בעברית, דהיינו היא נשלחה אל חכם, כנראה מתושבי מצרים, שלא ידע ערבית. אנו יודעים שהיו (לפחות) שני חכמים כאלה בזמנו ובמקומו של הרמב"ם ושניהם דיינים באלכסנדריא, האחד רבי פינחס הדיין, שחלק על הרמב"ם בכמה עניינים. והשני רבי אנטולי,

הרמב"ם: "ולענין ימי ליבון, יראה לי שאינך אומר אלא על ימי הספירה, שאי אפשר לכל אשה שבעולם שלא יהיה לה ימי ספירה ואפילו על דין תורה. שהעיקר שאנו סומכין עליו והוא מן התורה"¹², אחד עשר יום שבין נ[ד]ה [לנדה] וכי כל הנשים יהיה וסתן כך אחד עשר יום [אחד עשר]¹³? הלא יש רואה לעשרים יום ויש רואה מחודש לחודש ויש רואה מחמשה ועשרים יום לחמשה ועשרים. [הולכך] פעמים תהיה [נדה] כשתראה בתוך השבעה, פעמים תהיה [זבה כ]שתראה בתוך האחד עשר יום. ואם תראה בהם שלשה תשב שבעה נקיים, אבל בזמן הזה כולן סופרות שבעה נקיים בין זו שתראה בתוך שבעה של נדה בין זו שתראה בתוך האחד עשר יום. ושלום" ע"כ. ויש לעיין האם תשובה זו עוזרת לנו להבין את שיטת הרמב"ם בימי נדה וימי זיבה. ראשית, יש ללמוד מדברי הרמב"ם את מה שכבר כתבנו לעיל, שאף שהרמב"ם לא פסק את שיטת רבא, דיש לחוש לעונה בינונית, מ"מ ידע שדרכן של נשים לראות בסביבות תאריכים אלו, וכן ביום החודש, שהוא משלושים יום לשלושים יום, כידוע. וכן כתב הרמב"ם בתשובה זו, שכשתראה בתוך שבעת ימי נדה תהיה נדה, וכשתראה בימי הזיבה תהיה זבה. וגם כאן משמע דלא כשיטת הרב קדר, שכן לא כתב הרמב"ם שפתח הנדה תלוי בישיבת שבעה נקיים.

ודבר שלישי שנמצאנו למדים מדברי הרמב"ם הוא שאכן ס"ל להרמב"ם, כפי שכתב בדעתו המ"מ, שאין נ"מ למעשה כיום במניית ימי נדה וימי זיבה, וז"ל המ"מ (איסור פ"ח ה"ט ד"ה אין): "וכתב הרמב"ן ז"ל שנראה לו שבזמן הזה אין

שהרמב"ם כבדו מאד. הרב שילת ומהדורת מכון ירושלים של תשובות הרמב"ם נטו לכך שמקבל התשובות הוא רבי פנחס הדיין ולא רבי אנטולי.

מו). לצערנו, לשון השאלה לא שרדה, וחבל על דאבדין, שכן מלשון השאלה היה ניתן לדקדק רבות. מז). כאן לא דק הרמב"ם וקרא להלכה למשה מסיני מן התורה, אף שבתשובה לרבי פנחס הדיין לגבי קידושי כסף, כותב הרמב"ם להדיא שיש להבדיל ביניהם. ואולי זו סיבה לתמוך בהשערה שמקבל התשובה הוא רבי פנחס הדיין, וכיוון שידע הרמב"ם שרבי פנחס מבין שהלכה למשה מסיני היא כדין תורה ממש, פנה אליו בלשונו, בכדי לא לסבכו יתר על המדה.

מח). הכין השלים הרב ב"צ אוריאל בגיליון המעיין (טבת תשע"ה), אולם כשאני עיינתי בכתב ידו של הרמב"ם לא מצאתי סיבה לומר כן, שכן הכתב מחוק עד בלתי השאיר לו שריד. והנה מקום איתי להעיר, שבמהדורת "מכון ירושלים" אף שידעו על כך שתשובה זו הינה אוטוגראף, ושהרב ב"צ אוריאל שליט"א השלים מדעתו הרחבה אל-נכון את רובי הסרונות התשובה שבלאו השאירם ריקים. מ"מ לא נגעו בלשון התשובה ומגעו טוב הרבה מבעליו. ואני עני לא ידעתי למה עשו כן.

משגיחין בימי נדה וזיבה כל עיקר ובכל עת היא קובעת וסת לפי שכבר החמירו בנות ישראל על עצמן כדי שלא יבא הדבר לכלל טעות ואם אתה מחלק להן בין ימי נדה וזיבה לשאר הימים נמצאת מצריכן ללמוד פתחי נדה ופתחי זיבה ולזה הסכים הרשב"א ז"ל וכן נראה לי שהוא דעת רבינו שכתב פרק י"א ובאותן הימים היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה ומשמרות וסתותיהן וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה וכו' ובימי חכמי הגמרא נסתפק הדבר הרבה בראיית הדמים ונתקלקלו הוסתות לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה וכו' נראה מכאן בביאור שעכשיו אין מונות ימי נדה וימי זיבה לשום דבר וכן עיקר". ע"כ. וכך אכן עולה ממה שכתב הרמב"ם בסוף תשובתו הרמת'ה, שכיום כולן סופרות שבעה ימים נקיים בכל מקרה, ונראה להסביר שכוונת הרמב"ם בפשטות היא שאין נ"מ במניית שבעה ימים נקיים כיום.

ואנכי הרואה במה שנתפרסם, עלה מבושם, וזאת התורה אשר שם, בגיליון כתב העת 'המעין' (טבת תשע"ה), מאמרו של הרב בן ציון אוריאל נר"ו, שגם עיין בתשובת הרמב"ם הזו מכתב ידו. והאריך בכך. ונביא את עיקרי דבריו הנוגעים לענייננו.

ראשית, הרב בן ציון אוריאל השלים על פי דעתו^{מט} את לשון שאלת השואל, וכך כתב בהשערות: "השאלה, עוד ילמדנו רבנו במה שראינו בעניין חומר ימי הליבון והספירה אם מן התורה הם, שאנו אין לנו ספירה באשה אלא השבעה נקיים לטהרתה ומדבריהם". ע"כ. והרמב"ם עפ"ז השיב שאכן ימי הליבון הם מן התורה אם תראה דם בימי הזיבה.

וכתב שם הרב הכותב, שמתוך ארבעת השיטות המרכזיות שנאמרו בישוב שיטת הרמב"ם הידועה בימי נדה ובימי זיבה, אפשר לתלות בתשובה זו רק שתים. את האפשרות שנקט הרב קאפח, שאשה מונה את ימי וסתה ואת ימי נדתה ברצף כל ימיה ועוקרתם רק בלידה, או את האפשרות שנקטו הרמב"ן ותלמידיו בהבנת הרמב"ם, שאפשר לעקור וסת גם בכללי עקירת הווסת הרגילים ולא רק בלידה,

מט). גם הרב הכותב עצמו העלה כמה קשיים לתלות את נוסח השאלה כפי שהעלה בתשובת הרמב"ם. ואנא אמינא הרוצה ליחנק יתלה באילן גדול. שכן מאי דומין קוב"ה לידן, נעשה בו מעשה ונילף מיניה הדק היטב, היטב הדק. אולם במאי דלא זמין עדיין קוב"ה לידן, היאך נבוא לשחזר ולהוציא ביאורים בהרמב"ם ע"פ לשון השאלה שאינה לפנינו. ובה צדקו דברי החזו"א הידועים, שנאמרו אמאי דאיתא גבן, ודבריו צודקים בודאי במאי דליתא גבן.

אך אין ימי הנדה וימי הזיבה 'מתאפסים' כלל. אולם, את שיטת הרב קדר כתב שאי אפשר לקבל כלל. ואת שיטת החו"ד נדחה קראו לה, וז"ל הרב אוריאל: "אולי היה ניתן לפרש, ובדוחק, את דברי הרמב"ם בהלכות ובפה"מ על פי דרכים אלו (של החו"ד או הרב קדר), דברי הרמב"ם בתשובתנו דוחים אפשרות זו לחלוטין. שכן בתשובה מתאר הרמב"ם את הנשים שווסתן נופל פעמים בימי נידה ופעמים בימי זיבה, ובראיותיהם בימי זיבות הוא קובע את דינן כזבות, ולא כנידות המתחילות מחדש את ספירתן ביום וסתן. וכו" ע"כ.

אולם את הנדחה אקבץ בס"ד, הרב אוריאל דקדק כך מלשון הרמב"ם: שהעיקר שאנו סומכין עליו והוא מן התורה אחד עשר יום שבין [נדה לנדה], וכי כל הנשים יהיה וסתן כך אחד עשר יום [אחד עשר (יום?)] הלא יש רואה לעשרים יום ויש רואה מחודש לחודש ויש רואה מחמשה ועשרים יום לחמשה ועשרים. [הולכך] פעמים תהיה [נדה] כשתראה בתוך השבעה פעמים תהיה [זבה כ] שתראה בתוך האחד עשר יום ע"כ. דהיינו שהרמב"ם כתב 'הולכך פעמים תהיה נדה וכו' הוא בא לענות על השאלה ששאל מקודם לכן 'וכי כל הנשים יהיה וסתן כך וכו'. ומכך הבין שגם אם רואה בתוך ימי הווסת הקבוע, אם נפל הווסת הקבוע בתוך ימי הזיבה הרי היא זבה ולא נדה, דלא כשיטת החו"ד.

אולם, לענ"ד אין הכרח לקרוא כך את לשון הרמב"ם. אלא כך אפשר לקרוא: ולענין ימי ליבון, יראה לי שאינך אומר אלא על ימי הספירה שאי אפשר לכל אשה שבעולם שלא יהיה לה ימי ספירה ואפילו על דין תורה². שהעיקר שאנו סומכין עליו והוא מן התורה, אחד עשר יום שבין [נדה לנדה]. (ומכאן עד תיבת [הולכך] זהו מעין מאמר מוסגר בתשובת הרמב"ם) וכי כל הנשים יהיה וסתן כך אחד עשר יום... הלא יש רואה לעשרים יום ויש רואה מחודש לחודש ויש רואה מחמשה ועשרים יום לחמשה ועשרים. [הולכך] פעמים תהיה [נדה] כשתראה בתוך השבעה פעמים תהיה [זבה כ] שתראה בתוך האחד עשר יום וכו' ע"כ. ולפי אפשרות זו יוצא שכאשר הרמב"ם כותב 'הולכך וכו' הוא בא לבאר היאך תהיה נדה וזבה, ולא לענות על השאלה 'וכי כל הנשים וכו'. ולענ"ד יש לתמוך יתדותיי בפירוש זה, שכן לפי איך שהציע הרב אוריאל לא ברור אמאי הרמב"ם 'מתרעם' ושואל

1. ולא מיבעיא למה שאנו נוהגים כיום להחמיר כ"ז.

'וכי כל הנשים וכו'. היה לו לכתוב בנחת, כדרכו, 'העיקר שאנו סומכין עליו והוא מן התורה אחד עשר יום שבין נדה לנדה, ומשום שיש הרואה מעשרים יום ויש הרואה מעשרים וחמישה לעשרים וחמישה, ויש הרואה מחודש לחודש, כשתראה בימי נדה, תהיה נדה, וכשתראה בימי זיבה תהיה זבה'. ויש לבאר שהרמב"ם התרעם כנראה על איזה צורת חשיבה שהוזכרה בלשון השאלה^(נא), ועל לשון זו כתב 'וכי כל הנשים יהיה וסתן כך? הלא ידוע הוא^(נב) שאין הדבר כן, אלא נשים רואות בהפלגות רחוקות יותר. על כן לפי דין תורה שאנו סומכין עליו כשתראה בימי נדה תהיה נדה ובימי זיבה תהיה זבה'. ולא בא הרמב"ם לומר שבהפלגות אלו שכתב, בהן נהיית האשה זבה. שכן כבר כתבנו לעיל שבהפלגות אלו לא תמצא האשה קובעת וסת אלא לזמנים מרובים (כתשעים יום בין וסת לוסת), שכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה! ומאי אהני לן הרב הכותב, הרי לפי ביאור זה לא יתורצו קושיות הרמב"ן^(נג). וגם הלשונות המפורשות ברמב"ם עצמו ובראשונים לא מורות

(נא). ולא אטעה להשלים מדעתי מה היתה השאלה.

(נב). הרמב"ם היה רופא כידוע.

(נג). הרב הכותב כתב בהערותיו שם (הערה 37) וז"ל: "פשוט ומבואר בגמרא לכו"ע (נידה סח, ב) וכן פסק הרמב"ם (בהל' איסור"ב פ"ח הל' ט) שניתן לקבוע וסת אף בימי זיבה (ונפ"מ שדיה שעתה, ול"טומאת וסתות", לבדיקה לפני תשמיש, לפרישה סמוך לווסת ועוד), ואין בין וסת זה לבין וסת שנקבע בימי נידה אלא שזה נעקר בפעם אחת וזה בג"פ (וכן לעניין עקירת הספירה שזה עוקר ולזה חוששת. ואכמ"ל בביאור עניין זה, ורק אציין שהוא עולה מהבנת הרמב"ם בנידה דף לט). ע"כ. ויוצא לפי דבריו שלפי הרמב"ם 'אשה קובעת וסת בימי זיבתה' וכל מה שאמרו בגמרא ופסק הרמב"ם שאין אשה קובעת וסת בימי זיבה, זהו לעניין שלא צריכה עקירת ג'פ, אלא די בפעם אחת. אך לכל שאר דיני וסתות דין וסת הנקבעת בימי זיבה כוסת לכל דבר ועניין.

אולם, לענ"ד לא נראה כן כלל מלשון הרמב"ם (פ"ח ה"ט), דו"ל: "אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה שראתה בהן, כיון שראתה יום אחד אינה קובעת לה וסת בכל השבעה, וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה שהן אחד עשר יום, אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן, ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה ה"ז חוששת לוסתה, וכל וסת שקבעה בימי זיבתה אם נעקרה אפילו פעם אחת נעקרה ואינה צריכה להיעקר ג' פעמים שחזקת דמים מסולקין הן לימים אלו". ע"כ. דהיינו שעולה מדברי הרמב"ם שדין קביעות וסת בימי זיבה הוא כקביעות וסת בימי נדה שראתה בהן, שאינה קובעת בהם וסתות. רק שבוסת הנקבעת בימי זיבה על האשה לחשוש לאותה וסת. אולם כיוון שוסת זו גרועה מוסת הנקבעת כתקנה, לכן די בפעם אחת בשביל לעקרה, ולשון הרמב"ם פשוטה לפנייה ולאחריה 'ואינה צריכה להיעקר ג' פעמים שחזקת דמים מסולקין הן לימים אלו', ואין הכוונה בדברי הרמב"ם שוסת זו היא ככל שאר הוסתות, רק שאינה צריכה ג'פ בשביל להעקר. והסיבה לכך שחוששת היא משום שמא היא קובעת וסת חדשה, ולא משום שוסת זו היא הוסת הקבועה לה, וכמו שנראה מלשון הרמב"ם עצמו (שם הלכה

כדבריו, אלא כדברי הרב חו"ד. ואביא כאן את אחת מלשונות הרמב"ם לדוגמא (לשון זו לא הבאתי לעיל), וז"ל הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ו ה"ב): "כיצד? כשתראה האשה דם תחלה או כשתראה בשעת וסתה והוא העת שקבעה לנדתה הרי זו נדה כל שבעת הימים", ע"כ. ומבואר שכשרואה האשה דם בוסתה הקבוע, הרי היא נעשית נדה, ולא חילק והגביל זאת הרמב"ם שזהו דווקא בימי נדתה^ג. וכן משווה הרמב"ם בין ראייתה הראשונה בחייה, לבין וסתה הקבועה, ומשמע שדין וסתה הקבוע תמיד יהיה תחילת נדה. ואם לא נאמר כדברי החו"ד נהיה מוכרחים להודות, ע"פ לשון זו של הרמב"ם, לשיטת הרב קדר, שאשה מתחילה את ימי נדתה בוסתה כשיטת שאר הראשונים, ולא קיימים ימי זיבתה הסמוכים לימי נדה שלא ראתה בהם. וכפי שכתבנו לעיל, וגם הסכים לזאת הרב הכותב, קשה מאוד לומר כדברי הרב קדר.

ועוד יש להביא ראיה לדברינו מדברי הרמב"ם בפ"ח (הלכה ז'): "היה דרכה להיות רואה יום ט"ו ושינתה לט"ז שניהם אסורין, שינתה לי"ז הותר ט"ז ונאסר י"ז וט"ו באיסורו עומד, שינתה לי"ח נאסר י"ח והותרו כולם". ע"כ. ומבואר שאשה זו רואה אחת לחודש (כמ"ש שם המ"מ, דאיירי בימי החודש) וכשמשנה וקובעת וסת ביום אחר ממילא היא הוסת הקבוע. והרמב"ם הרי כתב (בפ"ו ה"ו) שמיום הוסת מונה ימי נדה וימי זיבה לעולם, ולא ימי זיבה וימי נדה.

המשיך וכתב הרב הכותב: "וכל זאת וכו' והגם שמדובר אף בנשים בעלות וסת קבוע (ושלא כהבנת החו"ד), שהרי הרמב"ם מדבר על הספירה שישנה "לכל אשה שבעולם" ומדגים ב"רואה לעשרים יום" או ב"רואה מחודש לחודש" או "מחמשה ועשרים יום לחמשה ועשרים!" וכו' ע"כ. איני מבין מאי קשיתיה להרב הכותב, כוונת הרמב"ם במילים 'לכל אשה שבעולם' היא שאפילו ע"פ דין תורה, ולא

(י): "תשב לנדתה מספק ואסורה לשמש באותו היום, ואפילו לא ראתה בשאר ימי הוסתות, ואם ראתה ג' ימים הרי זו זבה". ע"כ.

נד). ואף אם יתעקש המתעקש לדחוק כן שזהו דווקא בימי נדה, א"כ מה יעשה עם לשון הרמב"ם (פ"ח ה"ו): "ראתה יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחדש של אחריו ויום י"ז בחדש של אחריו ויום י"ח בחדש של אחריו הרי קבעה לה וסת לדילוג, באחד רביעי וראתה ביום י"ז עדיין לא נקבע לה וסת, וכל יום שראתה בו חוששת לו להבא, כיון שיגיע אותו היום ולא תראה טהר אותו היום מן הוסת שאין צריך עקירת ג' פעמים אלא יום שנקבע ג' פעמים". ע"כ. הרי מבואר בלשון זו שאשה קובעת וסת שממנה תהיה נדה משלושים יום, וכל ימים אלו הם בימי זיבה.

מיבעיא למה שאנו נוהגים כיום, שיש לה ספירה. ובראשית התשובה, ששם כתב הרמב"ם 'לכל אשה שבעולם', כלל לא איירי ב'וסת', אלא בספירה בעלמא שצריכה האשה לספור, בין בוסת קבוע ובין בוסת שאינו קבוע. ומ"ש הרב הכותב שהרמב"ם 'הדגים' זאת בנשים שיש להן וסת קבוע, לפי מאי דכתבינן שכל ה'דוגמאות' הללו הן מאמר מוסגר, א"כ אינן דוגמאות לכלום^{נה}.

המשיך וכתב הרב הכותב: "ולא ייתכן ליישב לפי דרך החו"ד ולומר שהרמב"ם דיבר בזה דווקא בנשים שלא נקבע להן הווסת שלוש פעמים, משום שברור שאילו לבעלת וסת קבוע הייתה צורת ספירה שונה לדעת הרמב"ם היה לו לפרש זאת, ולהתייחס לזה ולחלק בזה במפורש בתשובתנו! וכו" ע"כ. בזה אני מסכים שדוחק לומר כן בדברי הרמב"ם, שמדובר בתשובה בנשים שלא נקבעה להן וסת. אולם לפי מאי דכתבינן לא צריך לומר כן בדעת הרמב"ם. לענ"ד הרמב"ם איירי בנשים שנקבעה להן וסתן ג' פעמים, ומאותן וסתות הן 'מאפסות' את ספירת ימי נדתן וימי זיבתן. אולם לסיפא דדבריו איני מסכים, שכן הרמב"ם לא בא לבאר מהי צורת הספירה של הנשים, אלא לבאר לשואל^{נו} מתי אשה היא נדה ומתי היא זבה.

ועוד יש להקשות על הרב אוריאל, שאם אכן ההשלמה שהשלים לשאלה היא נכונה, א"כ לא ברורה ההתרעמות של הרמב"ם תוך כדי התשובה.

ועוד למד מלשון התשובה שלדעת הרמב"ם יש למנות ימי נדה וימי זיבה גם בזה"ו. ולא ידענא היאך יכלכל את לשון הרמב"ם בזה: אבל בזמן הזה כולן סופרות שבעה נקיים בין זו שתראה בתוך שבעה של נדה בין זו שתראה בתוך האחד עשר יום. ושלוש ע"כ. וממה שהרמב"ם נקט 'אבל' בזמן הזה כולן סופרות שבעה נקיים בין זו שתראה בתוך שבעה של נדה בין זו שתראה בתוך האחד עשר יום' מוכח לענ"ד שזהו בניגוד לדין תורה, שביאר אותו עד עכשיו, ושעכשיו אין נ"מ לזה. ועוד הרי חלק מהחשש שכתבוהו הרי"ף והרא"ש, וכן הרמב"ם הזכירו בפרק י"א, שלשמו נהגו ישראל בחומרת רבי זירא, היא שלא בקיאים בחזותא דדמא, וא"כ לא יועיל אף לא יציל למנות ימי נדה וימי זיבה, דשמא דם זה טהור

נה). אולי רק דוגמאות לקושיית הרמב"ם על השואל.

נו). שאיני יודע כלל מה היתה שאלתו. ולענ"ד הרב הכותב הכריח את שיטתו בהבנת תשובת הרמב"ם מפני שהכריח את לשון השאלה, ואף דקדק ממנה. וכן לא יעשה.

הוא ונמצאת קובעת וסת בדם טהור^(נז). ועוד אמר לי הרב מיכה שגב שליט"א שחידוש כזה, שצריכות הנשים לספור ימי נדה וימי זיבה גם בזה"ז^(נח), אין לכתבו כבדרך אגב בסוף התשובה בדרך רמז. אלא היה על הרמב"ם לכתוב דין זה בבירור בתחילת התשובה.

ואנכי נוראות נפלאתי שהרב אוריאל מלשון זו דקדק כשיטתו, וכתב: ו"בזמן הזה כולן סופרות שבעה נקיים בין זו שתראה בתוך שבעה של נידה בין זו שתראה בתוך האחד עשר יום", משמע שלדעת הרמב"ם אף בזמן הזה (פירושו: אף לאחר תקנת רבי וחומרת ר' זירא) לכתחילה מוטל על כל אישה למנות ימי נידה וזיבה מיום ראייתה הראשונה כל ימי חייה ע"כ. וצע"ג על דבריו, שבצטטו את דברי הרמב"ם השמיט את תיבת 'אבל' שהיא מילת ניגוד. ובהקְתָּבָה היא שומטת את הקרקע מתחת לחידוש גדול זה בדעת הרמב"ם. ובכלל לענ"ד יד הדוחה נטויה, לומר שכוונת הרמב"ם היא בדיוק להיפך, שלא אכפת לנו היכן רואה אם בשבעה או באחת עשרה^(נט), בכל מקרה מונה שבעה נקיים. ועוד לא ברור אמאי הגביל את דבריו וכתב שהם רק 'לכתחילה'. ויתר על כן, הרי אם האשה צריכה למנות ימי נדה וימי זיבה גם כיום, א"כ מאי אהנו לן רבנן בכך שתיקנו את חומרת רבי זירא. הרי חומרת ר"ז, לפי הסברו של הרמב"ם, באה לפטור את הנשים מלמנות ימים אלו מחמת הטורח, ואביא את לשון הרמב"ם בזה: "ובימי חכמי הגמרא נסתפק הדבר הרבה בראיית הדמים ונתקלקלו הוסתות, לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות ימי נדה וימי זיבה, לפיכך החמירו חכמים בדבר זה וגזרו שיהו כל ימי האשה כימי זיבתה ויהיה כל דם שתראה ספק דם זיבות". ע"כ. דהיינו שמכיוון שלא היה כח בנשים למנות, לכן החמירו חכמים בזה. והרב הכותב כתב שיש נ"מ גם היום למניין הימים, נ"מ לחומרא - שאשה שקבעה וסת בימי זיבה (כגון בשלושים יום) ונעקרה הוסת פעם אחת תתחייב לבדוק לפני כל תשמיש ותשמיש, כדין אשה

(נז). ואף שגם אם שופעת דם טהור לתוך דם טמא חשיב קביעות ווסת, זה רק כשידעינן בודאות שדם זה הוא דם טהור לתוך דם טמא, אך אנו כל ימינו בספק קיימינן עד יבא שילה ולו יקהת עמים.

(נח). דבר המנוגד למנהג, כפי שהעיד הרב הכותב בעצמו.

(נט). שכן אף ש'גזרות בטלו ימים לא בטלו', דהיינו שברור שלאשה גם היום יש ימי נדה ויש ימי זיבה והיא נעשית בהם נדה או זבה, אולם לנו לא אכפת בכך כלל כיוון שהיא בכל מקרה מונה שבעה נקיים, וכיוון שאין שום נ"מ במניית השבעה הנקיים אינה צריכה למנותם.

שאינן לה וסת קבוע. ולקולא - שאשה שקבעה וסת פטורה מפרישה סמוך לעונת הוסת, לדעת הרמב"ם. ואיני מבין מה הקשר בין ימי נדה וימי זיבה לפרישה סמוך לעונת הוסת. הרי אם יש לה וסת קבוע, אזי גם אם קבעה לשלושים יום הרי יש לה וסת קבוע. ואם כוונת הרב הכותב שאשה שקבעה משלושים יום לשלושים יום, כיוון שקבעה בימי זיבתה אינה מוגדרת כוסת קבוע, א"כ מה יעשה עם לשון הרמב"ם בפרק ח' הלכה ו', שאשה קבעה שם וסת קבועה לדילוג ביתר על שלושים יום, ואעפ"כ מוגדר הוסת כוסת קבוע, שממנו מונה ימי נדה וימי זיבה לעולם, והקדים ימי נדה לימי זיבה.

וגם המלאך ענה בעל כרחו אמן בהערותיו (הערה 32) שכתב שם: "ויש לדעת שאם נקבל מסקנה מחודשת זו בדבר הצורך לספור בזה"ז, נצטרך להידחק במקורות אחדים שמשמע מהם שספירה זו פסקה, וכן נצטרך להתמודד עם העובדה שלא מצאנו שום תיעוד מבית מדרשם של הגאונים או של הרמב"ם שספירה זו נוהגת בפועל בזה"ז". ע"כ. ולענ"ד לפי ביאורנו, שהוא פשט לשון הרמב"ם, לכל ישר הולך, אין צורך לידחק כלל.

ובהערות במאמרו האריך טובא, ולא אבוא להגיב על רובי דבריו, רק אסכם שלענ"ד אין שום הכרח מתשובת הרמב"ם נגד דבריו המפורשים של הרמב"ם במשנה תורה (וחלק מהגאונים), המורים כשיטת החו"ד. וכפי שביאר הרב יוחאי מקבילי בביאורו על הרמב"ם ולית דין צריך בושש^ט.



ט. רק שתי הערות אעיר על מ"ש הה"כ בהערותיו במאמר שם. בהערה 31 כתב: "ובתחילה נאמר, שחידושו של החו"ד אכן מצמצם את הקושי הזה, שכן לדבריו אישה בעלת וסת קבוע לעולם תחדש את ספירתה ביום וסתה, שהוא "עת נידתה", וממילא היא אכן תמיד תהיה נידה בזמן וסתה הטבעי. את הספירה באישה שאין לה וסת יש להבין לדבריו, שכיון שאין לה עת ברור לנידתה התורה מגדירה את עיתה ע"פ הספירה (ועדיין צ"ע אף לדבריו, מה ההגיון והתועלת בהמשכת הספירה שבעה ואחד עשר ימים הנוספים אף לאחר אלו הסמוכים לראייתה, עד וסתה הבאה?). אך הדוחק הבולט לעין שיש בהבנה זו בלשונות הרמב"ם הינו רב. ואף אם נוכל בדוחק לכלכל דבריו בלשון הרמב"ם, מה נאמר ביישוב דעת הגאונים בזה, שעל כורחנו נצטרך להבין גם אותה!" ע"כ. אולם אתה הראת לדעת לפי כל לשונות הרמב"ם שהבאנו לעיל, ששיטת הרמב"ם עולה כפתור ופרח עם דברי הרב חו"ד. והא קשיא לי על הרב הכותב, שכן גם הוא עצמו לא הביא את לשונות הרמב"ם ולא כתב מה הדוחק. ובסמוך ונראה כותב 'שאף אם נוכל לכלכל שיטת זו בלשון הרמב"ם מה נאמר בדברי הגאונים'. והשיב ידו אחור, ולא הסביר

פרק ד'

ראיות לשיטת הרמב"ם מן הגמרא

הנה עד כען חזינו שאפשר להבין ולהכיל את שיטת הרמב"ם, ושיש לתרץ את קושיות הראשונים על שיטתו. אולם לענ"ד יש להביא ארבע ראיות מהדינים המוזכרים בגמרא שעולה מהם כשיטת הרמב"ם.



א.

דין יולדת בזוב

מבואר בגמרא (נדה ד ע"ב) שאשה בזמן הריונה היא מסולקת דמים, ואם ראתה אינה חוששת לראייתה מעת לעת, אלא טמאה מראייתה והלאה. אולם מאידך גיסא מבואר שיש מציאות שאשה יולדת בזוב, היינו שאם ילדה בימי זיבתה הרי

כלל היכא דברי הרמב"ם לא עולים בקנה אחד עם דברי החו"ד. ועוד משמע כעין הודאה במקצת, שבדברי הרמב"ם אפשר לכלכל אך בדברי הגאונים כבר אי אפשר. ועל זאת אקשה תרתי, ראשית כתבנו שבדברי כמה גאונים שפיר יש לדקדק כדברי החו"ד. ועוד הגאונים כולם לא כתבו לי בזה משנה סדורה, כמו הרמב"ם, בכדי שאדקדק מדבריהם היפך דברי החו"ד. ודו"ק.

ועוד כתב: "אנו מוכרחים בין בשיטת הרמב"ם ובין בשיטת הגאונים (שאינן אלא שיטה אחת, כפי שביירונו) להבין את ההיגיון שבפירוש ההלכה למשה מסיני הזו לשיטתם באופן אחר. ובאמת ניתן להבין את ההיגיון שבשיטה זו באופן שונה ע"פ דברי הרמב"ם בהל' איסור"ב פ"ז ה"כ, שכתב שיציאת וסת האישה מסדר המחזוריות של שבעה ואחד עשר הינה "חולי", שחומרתו מאובחנת ע"פ גודל החריגה מסדר זה. ומדבריו אלו ניתן ללמוד שהווסת שבא במחזוריות זו הינו הווסת הבריאה והרצוי על פי הגדרת התורה, וממילא נוכל להבין את ההיגיון בספירה לאורך כל ימי חיי האישה, שהיא בעצם מדידה של מצב וסת האישה המצוי ביחס לווסת הבריאה והרצוי" ע"כ. לענ"ד דבריו מוקשים. הרמב"ם מגדיר כחולי רק מקרה זה של רואה וסת קבוע בתוך י"א יום, אך לא כל מקרה שרואה אחר השבעה השניים הרי הרמב"ם עצמו מביא מקרא שרואה בחודש ויתר על כן ומגדיר זאת כוסת נדה נורמאלי, ולא כחולי. ואין זה צריך לפנינו.

ועוד הערה אחרונה אעיר, החכם הנז' כותב שכדעת הרמב"ם יש לדקדק מהראשונים הבאים וז"ל: "מדובר על רב אחאי בעל השאלות, רב נטרונאי גאון, רס"ג, רב שרירא גאון, ר"ח, רי"ף, ריה"ל, רמב"ם, רבנו הלל" ע"כ. והייתי מצפה שיכתוב ויציין מקור לדבריהם. אולם לא עשה כן והעמיס על המחפשים. בפרט בספרים אשר אינם בנמצא אצל רובא דאינשי, כגון רבנו חננאל על נדה, הנמצא במדפי ספריית קיימברידג', וכן המקור מרבי יהודה הלוי, אשר אין לי אפילו קצה חוט לברר מניין לו כן. וגם בשאלות לא מצאתי שום לשון העולה ממנה כשיטת הרמב"ם.

היא טמאה טומאת זיבה, ואינה נטהרת עד שתמנה שבעה נקיים. ולפי שיטת רש"י בסוגיין, לכאורה על כרחנו לומר שאותה אשה ראתה בימי הריונה, ועל כן מונה היא ימי נדה וימי זיבה. ויש בזה דוחק, שכן אשה לא אמורה לראות בזמן הריונה. אולם לפי הרמב"ם הרי פשוטה לפנייה, כיוון שאשה מונה את ימי זיבתה וימי נדתה ברצף עד הלידה, שמפורש בגמרא שהיא מפסיקה את ימי הנדה וימי הזיבה, ברור היאך תתכן בכל לידה מציאות של יולדת בזוב.



ב.

קביעת וסת בימי זיבה

וכן לגבי קביעת האשה וסת בימי זיבה. הרי ידוע הוא שלקביעת וסת בעיני הפוסקים קבועים, כגון משלושים לשלושים, או בדילוג קבוע. ולפי הרמב"ם יוצא פשוט שאשה הרגילה לראות ביום השלושים ובו וסתה הקבוע^א, ושינתה לשלושים ואחד, הרי היא ראתה בימי זיבתה. אולם לפי רש"י אם היא רגילה לראות ביום השלושים ושינתה לשלושים ואחד, הרי משם החלה את ימי נדתה, ולכאורה לא תמצא לרואה שתראה בתוך ימי זיבתה, בצירור זה.



ג.

דין ימי נדה העולים לימי זיבה

בגמרא סוף בא סימן (נד ע"א) איתא: "שמונה ימים טמאין ושמונה ימים טהורין - משמשת חמשה עשר יום מתוך ארבעים ושמונה. הרי ארביסר הוּו אמר רב אדא בר יצחק, זאת אומרת: ימי נדתה שאין רואה בהן - עולין לספירת זיבתה". ע"כ. כגון בשבוע השביעי של שמונה טמאים ושמונה טהורים ימי הנדה, שלא רואה בהם, הבאים לאחר שקבעה בימי זיבתה שבעה נקיים, עולים לה לספירת זיבתה. וכ"פ הרמב"ם (פ"ז הל' איסור"ב ה"ו וי"א). אולם לרש"י לכאורה אין מציאות כזו, שכן אינה חוזרת לימי נדתה עד שתמנה שבעה נקיים, וכל עוד לא מנתה שבעה נקיים אותם ימים הבאים אחר ימי זיבתה לא מוגדרים כלל כימי נדה!

א). המאפס את מניינה לפי החור"ד.

ובאמת המ"מ חלק על הרמב"ם בהלכה זו, וז"ל: "ויצאו לו מזה ב' דברים מתמיהים האחד שהיא נכנסת בימי נדות אף על פי שלא ספרה ז' לימי זיבה שראתה כיון שלעולם אחר כל י"א יום חוזרת לפתח נדתה והשני שכיון שחזרה לפתח נדתה א"צ שיהיו שבעה רצופין לפי שאין ראיית הנדה סותרת כל המנין דומיא דלידה וכ"ז מתבאר ממה שכתב כאן" ע"כ. אולם לכאורה לא ברור, הדבר המתמיה הראשון כלל לא מתמיה, שכן זו שיטת הרמב"ם מאז ומעולם, שדיני ימי הזיבה נכנסים לימי הנדות, דאלימי הם. והשני, הקשה המ"מ שכיוון שנכנסה לימי נדה, אזי גם אם תראה דם לא תסתור את המניין כיוון שדם נדה, לפי דבריו, אינו סותר ואינו עולה, וזה דבר לא מסתבר, שכן אי הכי לא הו' נקיים'. אולם אינו מבין מאי קשיתה להמ"מ, הרמב"ם מבין שדם נידה אינו סותר (ואף הראב"ד הסובר כרש"י לא השיגו בזה). וא"ת הא מצינו בהמשך הפרק שאשה הרואה ששה ימים טמאין וששה טהורים אינה משמשת לעולם, ואם ראיית ימי הנדה אינה סותרת אמאי אינה משמשת. זו אינה קושיא, שכן לפי החשבון יוצא שאותה אשה מתחילה לראות בימי נדתה ביום השביעי, וממשיכה לראות בימי זיבתה את המשך הששה ימים, ובאמת לא היו לה שבעה ימים נקיים שיעלו לה, אלא רק ששה, ומיד לאחר שנסתיימו ימי הנקיים החלה שוב את ימי זיבתה וראתה בהם, ונמצא שלא היו לה שבעה נקיים. ואה"נ, שאם אשה ראתה בימי זיבתה וקבעה לה שבעה נקיים, וראתה שוב ביום הוסת הקבוע שלה, אין מניינה נסתה, מדין תורה. והא קשיא לי על דברי המ"מ, שפשט לשון הגמרא עולה כדברי הרמב"ם, ובהקשותו על הרמב"ם לא הסביר המ"מ היאך לשון זו מסתדרת עם שיטת רש"י^{סב}.



ד.

חומרת רבי זירא

הקשה הרב צפניה ערוסי (טהרת משה פ"א) שליט"א דאי איתא כדברי רש"י, א"כ לא ברור למה חששו כל כך חכמים לטעות בימי הנדה וימי הזיבה, הרי אינה

סב). ורש"י שם כתב: קסבר האי דמותיב שהאשה הזאת לא תשמש יום מ"ח, לפי שהשמונה החמשיים שנעשית בהן זבה אין מהן אלא ד' מימי זיבה וד' האחרונים מימי נדה הן ומיהו תחלת נדה לא הוי כל זמן שלא ספרה ולא טהרה מזובה וכו' ע"כ. דהיינו שרש"י הבין שבפשט הלשון לשון זו אולא כשיטת הרמב"ם, ועי' שם שהסביר זאת באופן אחר. אולם אכתי פשט המילים הוא כדברי הרמב"ם.

חוזרת לימי נדתה לעולם עד שתראה שוב, וממילא אין לחשוש שתטעה בין ימי זיבה לימי נדה^(ג).



פרק ה'

סברת שיטת הרמב"ם

מתחילה הווא אמינא שאין צורך לבאר את 'סברת הרמב"ם' בזה, וגם הזכרתי מה שנראה לענ"ד בהערה לעילא לעילא. אולם אחר כל זאת נראה שפטור בלא כלום אי אפשר, ועל כן אבוא לבאר בס"ד מה נראה לענ"ד בסברת הרמב"ם בזה. הרמב"ם הבין מהדינים המוזכרים בגמרא שימי הנדה וימי הזיבה יש להם כוחות שונים. דהיינו שהם מבטלים את דיני הנדה, שכן בימי נדה רגילים אשה לא צריכה למנות נקיים. אולם אם קדמו להם ימי זיבה שראתה בהם הרי היא חייבת למנות נקיים, ואם ראתה באותם הימים, אף שאינם סותרים את ימי הספירה מ"מ אינם עולים. ויום הוסת הקבוע הוא גם 'ג'וקר', שכן הוא מאפס את מניין ימי הנדה וימי הזיבה. ויש לסברא זו כמה ראיות. ראשית מפרק ז' הלכה א' שם איתא: "ואפילו היה הדם שותת ויורד עם החבלים והצער י"ד יום קודם שתלד ה"ז דם קושי וטהור אבל אם התחיל הדם קודם הלידה בט"ו יום או יתר ה"ז דם זיבה והרי היא יולדת בזוב". ע"כ. לפי שיטת הרמב"ם הידועה, שעל האשה למנות 'שבע אחת עשרה' כל ימיה, אם החל דם הקושי בימי הזיבה ונמשך הקושי עד י"ד יום הרי היא טהורה. אולם אם נמשך ט"ו יום הרי היא טמאה זיבה, ואם ילדה אז, הרי היא יולדת בזוב. וא"כ מה יהיה הדין אם החל דם הקושי לאשה לבוא ביום הראשון של ימי זיבה, ונמשך ט"ו יום, הרי לפי המניין הרגיל של 'שבע אחת עשרה' הא עיילא לה לימי נדה, ואע"פ כן אנו מגדירים אותה כזבה. אלא מוכרח

(ג). אולם רש"י דידיה אמר (מגילה כח ע"ב ד"ה שהחמירו): "ואם תאמר: לא יחמירו אלא בשלשה רצופין, כדכתיב ימים רבים בלא עת נדתה (ויקרא טו) - פעמים שראית דם נדה מזיקתה לשבעה נקיים מן התורה, כיצד התחילה לספור שבעה נקיים לאחר שהיתה זבה גמורה, וספרה שבעה נקיים, ובשביעי ראתה אפילו כחרדל - סתרה הכל, וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים, אי נמי: שמא ראתה שני ימים ולא ידעה, והיום ראתה וידעה, דהווי להו שלשה ימים רצופין, וצריכה שבעה נקיים, ועל כן החמירו". ע"כ. אולם גם כך החשש לפי הרמב"ם הינו יותר פשוט.

שדם הקושי אכן 'מאפס' את חשבון ימי הנדה, וקובע אותה בימי הזיבה, הא קא חזינן שגם דם הקושי הוא קלף חזק. וכן שבעת ימי נדה וי"א ימי זיבה, הם גם 'קלף חזק' שכן כפי שהוכחנו לעיל, שכאשר רואה האשה בתוך י"א יום הראשונים, ולא קיימה כלל י"א יום שבין נדה לנדה' אזי קלף זה מבטל אפילו את 'יום הוסת הקבוע' והפכו להיות 'קלף לא חוקי'.



פרק ו'

דין אשה שאין לה וסת קבוע לפי מסקנת הסוגיא

ועוד זאת נותר לברר בס"ד מה דין אשה שאין לה וסת קבוע, אליבא דהרמב"ם, שכך היא וסתן של רוב הנשים בזמנינו. ישנן שתי אפשרויות להסביר מה יהיה הדין באשה שאין לה וסת קבוע לדעת הרמב"ם. האחת – אשה שאין לה וסת קבוע מונה שבעה ימי נדה ולאחריהן אחד עשר בצורה רצופה, כמו אשה בעלת חולי, הרואה בתוך י"א יום שבין נדה לנדה. השנייה – כיוון שבסופו של דבר אשה זו רואה ביום מן הימים דם מחזור, אף שמחזור אינו קבוע, מ"מ ממנו תתחיל למנות את ימי נדתה וימי זיבתה.

ראשית, יש להעיר שמה שמצאנו ודקדקנו בס"ד בלשון הרמב"ם, שהוסת מאפס את ימי נדתה, זהו רק לגבי וסתה הקבוע, אך לגבי וסת שאינו קבוע לא מצאנו לשון זו. ובכלל נראה שוסת שאינו קבוע זו מציאות גרועה מאד, שכן ר"מ פסק שאשה שאין לה וסת קבוע אין לה תקנה כלל אלא עליה להתגרש^{טו}. ובהלכות אישות כתב הרמב"ם שוסת שאינו קבוע הוא 'מום גדול באשה'. ולא תלינן בקלקלה זו מידי. וגם כל ההלכות ב'טועה' (סו"פ ח') עוסקות באשה שיש לה וסת קבוע, רק טעתה ושכחה היכן הוא.

והמציאות היחידה לכאורה הדומה לאשה המתמאה בנדה אך בלא קביעות וסת, היא בקטנה שראתה ביום הולדה, ובה כתב הרמב"ם (פ"ד ה"א) וז"ל: "הנדה הרי היא כשאר כל העריות וכו' שהבת מתמאה בנדה ואפילו ביום לידתה, ובת עשרה ימים מתמאה בזיבה, ודבר זה מפי השמועה למדו שאין הפרש בין גדולה

(טד). לכאורה משום דחייש למיעוטא, שמא תפרוס נדה תחתיו.

לקטנה לטומאת נדות וזבות". ע"כ. ואותה בת קטנה מתחילה למנות מיום לידתה ימי נדה, ולאחר מכן מתחילים אצלה ימי זיבה. ונראה שדין אשה שאין לה וסת קבוע כאותה קטנה. ומונה באופן רצוף שבעה ואחריהן אחד עשרה. ובאמת לעיתים תהיה נדה ולעיתים תהיה זבה, מחמת שאין לה וסת קבוע, שיגדיר לה את ימי הנדה וימי הזיבה.

ויש לסייע להבנה זו מכמה לשונות בהרמב"ם עצמו. הרמב"ם (פ"ו ה"ב) השווה בין יום ראייתה הראשונה לבין יום הוסת וז"ל: "כיצד כשתראה האשה דם תחלה או כשתראה בשעת וסתה והוא העת שקבעה לנדתה הרי זו נדה כל שבעת הימים", ע"כ. ומבואר שיום ראייתה הראשונה גורם לה להיות נדה, וכן יום הוסת הקבוע גורם לה להיות נדה. ומשמע שכל מציאות אחרת לא הופכת את האשה להיות נדה, אלא ממשיכה במניינה הקבוע של שבע ולאחריהן אחד עשרה.

אולם, לאידך גיסא מצאנו בהרמב"ם בהלכות אישות (פכ"ה ה"ז): "הנושא אשה ונמצאת שאין לה וסת קבועה לנדתה אלא לא תרגיש בעצמה עד שתראה דם נדה הרי זו לא תשמש אלא בשני עדים שבודקת בהן עצמה אחד לפני התשמיש ואחד לאחר התשמיש חוץ מן העד של איש שמקנח בו עצמו כמו שיתבאר בהלכות איסורי ביאה". ע"כ. ומשמע שאשה שאין לה וסת קבוע, ולא תרגיש בעצמה עד שתראה דם נדה, אותו דם אכן מוגדר דם נדה. אולם לכאורה אין מזה ראייה, שכן אשה שאין לה וסת קבוע, היינו שאין לה יום קבוע לראייתה, יכול הדבר להיות גם בכל שבעת ימי נדתה, שפעם רואה ביום הראשון לימי נדתה ופעם בשני ופעם בשלישי וכן הלאה, ובכל אלו תהיה נדה ולא זבה. ולא נחית הרמב"ם לברר לנו מה הדין באשה שהפליגה וראתה את הדם בוסת שאינו קבוע, בימי זיבתה.



פרק ז'

האם יש נפקא מינה למעשה בזה הזמן למניית שבע ואחד

עשרה

הנה הרמב"ם בתשובה (סי' תנט) כתב בהדיא שאין צורך למנות בזמן הזה שבע ואחד עשרה. וכ"כ המ"מ בשם הרמב"ן והרשב"א. אולם לכאורה יש למצוא לזה

נ"מ, שכן בכדי לקבוע וסת על האשה לראות ג' פעמים, וכל עוד לא קבעה וסת, מוגדרת האשה כאחת שאין לה וסת קבוע ומונה שבע אחת עשרה ברצף, ורק לאחר שתקבענו ג' פעמים תהיה נדה בזה הוסת הקבוע, כשיטת החו"ד. ובכן אם אשה קבעה וסת לעשרים, ושלוש פעמים ראתה גם בשלושים, אי מנינן ימי זיבה וימי נדה, נדע שראייה זו שראתה ביום השלושים בימי זיבה היא. ונדע שבכדי לעקור אותה די בפעם אחת. אולם, שפיר יש לומר שכיוון דאתינן להחמיר, הרי אנו מחמירים לכל צד, ואם ראתה ג' פעמים בימי זיבתה גם ווסת זו צריכה ג' פעמים בכדי להעקר. ולכן כתב הרמב"ם שאין נ"מ במניית ימי נדה וימי זיבה היום.

אולם יש נ"מ אחת למעשה בזה, והיא דמאן דייתי לאסתמוכי על דברי הרב שלוש זצ"ל בחמדה גנוזה (חיו"ד סי' יא-יב), עליו לבדוק היטב שעתידי לאסתמוכי על דבריו במקרה שאכן אין צורך בשבעה נקיים מעיקר הדין. כיוון שנשי דידן רובן אין להן וסת קבוע ממילא אם ראו את וסתן בימי זיבה צריכות למנות מעיקר הדין שבעה נקיים, כדכתבינן לעיל מינה בסמוך, ע"פ האפשרות הראשונה, וכל עוד לא מנתה הרי היא בכרת. ובאמת הרב שלוש עצמו (חמדה גנוזה סי' י"ז) פסק בסוגיין כשיטת הרמב"ם. ועי' שם (סי' יב עמ' מד) שבכדי להקל לאשה למנות שבעה ימי נדה, כתב להחמיר את כל החומרות האפשריות בזה. שכן כתב להחמיר כפירוש רש"י, בפתח בטועה, וצריכה לישב עשרים יום נקיים, וחודש לא לשמש עם בעלה בכדי שלא יהיה חשש שמא נתערב טיפת דם כחרדל עם שכבת זרע. ולאחר מכן כשתראה יהיו ימי הנקיים וימי הנדה שלא ראתה בהם לא פחות משבע, בכדי להרוויח את חומרת רבי בשדות. וגם זה באופן חד פעמי ושעת הדחק.



פרק ח'

שיטת רש"י

את שיטת רש"י ודעימיה הבאנו בקצרה בריש אמ"ר. ואחזור על כך, לדעת רש"י אשה מונה שבעה ימי נדה החל מיום ראיתה, ולאחר מכן מונה אחד עשר ימי זיבה. אם בימי הזיבה הללו ראתה ג' ימים רצופין הרי היא נעשית זבה גדולה

האוצר ◆ גיליון י"ד

וצריכה למנות שבעה ימים נקיים ללא דם. ועד שלא תמנה שבעה ימי נקיים, לא תשוב לימי נדתה. כ"כ רש"י בכמה דוכתין, והמפורש שבהם בערכין דף ח' ע"א ד"ה פתח וז"ל: ואם משכו ימי זובה חדש או שנה אינה חוזרת לתחילת נדות עד שתשב שבעה נקיים. ע"כ^{סה}.

ראשונים שכתבו כשיטת רש"י

כשיטת רש"י כתבו הרמב"ן בחידושיו (נד ע"א) ובהלכות נדה אשר לו (פ"א הל' ד-י), הרשב"א (תורת הבית הארוך בית ז שער ג), המ"מ (פ"ח הי"א מהל' איסור"ב ועוד כמה מקומות), הטור (ר"ס קפג), הראב"ד ועוד ראשונים רבים^{סו}.



מסקנת הסוגיא

בהא סלקינן ובהא נחתינן בביאור שיטת הגמרא, דכיוון שדברי הגאונים דברי קבלה הם, והרמב"ם פסק כדעתם, יש לתפוס לעיקר את שיטת הגאונים הרמב"ם בימי נדה וימי זיבה, שימי זיבה חוזרים ובאים מיד לאחד ימי נדה. ובביאור דברי הרמב"ם יש לתפוס לעיקר את שיטת הרב חו"ד, הסובר שיום הוסת הקבוע 'מאפס' את מניין ימי הנדה וימי הזיבה, דהכי משמע מהרמב"ם ומכמה גאונים. ובפרט שמהרי"ף גם יש לדקדק כן, ונמצאו ב' עמודי ההוראה בשיטה אחת. וכן עלה בס"ד, שאשה שאין לה וסת קבוע, מונה שבעה ואחד עשרה, ולעיתים תהיה נדה ולעיתים תהיה זבה. ואין פסיקה זו מנוגדת לדברי מרן הב"י, שכיוון שמרן הב"י לא ראה נ"מ בסוגיא זו, בזה"ז, גם לא פסק מידי בהדיא.

סיכום קצר של הסוגיא

בגמרא נחלקו התנאים אם י"א יום שבין נדה לנדה הוא הלכה למשה מסיני או שנלמד מן הפסוקים. להלכה פסקו הגאונים והראשונים (בה"ג, רי"ף, רמב"ם, רש"י ועוד רבים) שדין זה הינו הלכה למשה מסיני. ומצאנו מחלוקת בראשונים במניית ימי הנדה וימי הזיבה. לדעת הגאונים (רב שרירא גאון, עוד כמה גאונים לא נודע שמם,

סה). קצ"ב, שכן עם לשון זו גם הרמב"ם מסכים. אולם נראה שמטעם שונה.

סו). מהם: הצידה לדרך ריש הלכות נדה, האוהל מועד, התניא רבת, האורחות חיים ועוד.

ועוד), ר"ח והרמב"ם ימי הנדה וימי הזיבה הנה הנם חוזרים תמיד, בהסתיים ימי הזיבה יחלו ימי הנדה, ובהסתיים ימי הנדה יחלו ימי הזיבה. אולם לדעת רש"י, הרמב"ן, הראב"ד, הטור ועוד ראשונים רבים אין הדבר כן, אלא לאחר שתמנה האשה את ימי הזיבה, אינה חוזרה לימי הנדה עד שתראה שוב.

הרמב"ן הקשה על הרמב"ם קושיות רבות מן הגמרא ומן הסברא. ובעיון בקושיותיו עלה בס"ד שהיו לרמב"ם גרסאות אחרות בנוסח התלמוד, כפי שהוכחנו מעידי הנוסח הנמצאים עמנו ב"ה. וכן הוכחנו בס"ד, שאם האשה רואה באופן קבוע בתוך ימי הנדה, בזה היא מונה שבע אחת עשרה ברצף, אך אימת שרואה כסדר לאחר סיום ימי הזיבה הראשונים, וסת זו מאפסת את מניין ימי הנדה וימי הזיבה, אף אם נקבעה הוסת באמצע ימי הזיבה. כשיטה זו כתב החו"ד, ולענ"ד כן מוכח מלשונות הרמב"ם והגאונים שנשמך עליהם.

כמו כן, עמתנו את דברינו זה מול שתי שיטות שונות מן הקצה אל הקצה בביאור דברי הרמב"ם הללו. שיטת הרב קדר זצ"ל, שכתב ששיטת הרמב"ם אינה שונה במאומה משיטת רש"י. ושיטת הרמב"ן בהבנת הרמב"ם, שבא לאמצה לסעדה ולחזקה הרב ב"צ אוריאל בגיליון המעיין. על דברי הרב קדר השבנו בס"ד מדברי הרמב"ם המפורשים בכמה דוכתין בסוגיין, וכן הערנו עליו, שעיקר החידוש שכותב בדעת הרמב"ם והגאונים הינו חסר מן הספר. וגם לענ"ד לא הביא כמעט שום מקור התומך בשיטתו בזה.

על דברי הרב ב"צ אוריאל הקשנו, שדבריו לא מסתדרים עם פשט לשון הרמב"ם במשנה תורה ובתשובה. וכן היה קשה בעיני שהשלים את שאלת השואל מדעתו ועל פי השלמה זו ניסה לדקדק מהי שיטת הרמב"ם.

הבאנו כמה גאונים וראשונים שמשמע מדבריהם כשיטת הרמב"ם, בין בפירוש הסוגיא בערכין של פתח בטועה, בין בעצם המניין של שבע אחד עשרה, ובין ראשונים הסוברים כהבנת החו"ד שווסת קבוע מאפס את ימי הנדה וימי הזיבה. ועמדנו על כך שרבים הם העומדים עם הרמב"ם. וכן שהרמב"ם נושא מסורת הגאונים, וקשה לדחות מסורת בפירוש הלכה למשה מסיני מכח קושיות.

כמו כן, דקדקנו בס"ד שע"פ דברי הרמב"ם אין נ"מ לקולא היום במניית ימי נדה וימי זיבה, אלא גם אם האשה רואה דם באופן קבוע גם בימי זיבתה אין וסת

זו נעקרת אלא בג' פעמים ולא בפעם אחת, לחומרא. אולם לשיטת הרב שלוש זצ"ל יש נ"מ בדין זה, ועל כן הבאה להסתמך על דבריו¹⁰, חייבת למנות היטב ימי נדה וימי זיבה. שכן אם היא בעלת וסת שאינו קבוע וראתה בימי זיבתה, הרי היא חייבת שבעה נקיים מן הדין.

לאחר מכן, הבאנו בקצרה את שיטת רש"י והראשונים העומדים עמו. למסקנא העלנו בס"ד כדברי הרמב"ם והגאונים, שדבריהם דברי קבלה.



10. כמובן רק במקרה של 'עקרות הלכתית' קיצונית, ובהוראת חכם מובהק. ויש לציין שאין מאמר זה בא להורות כדעת הרב שלוש זצ"ל. ובמקום אחר כתבתי בס"ד, שקשה לסמוך על דברי הרב שלוש זצ"ל, אפילו במקום צורך.